

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรักแบบโรแมนติกเป็นสิ่งที่สวยงามและมีคุณค่าอย่างหนึ่งในชีวิต Acker และ Davis (1992) กล่าวไว้ว่า ความรักแบบโรแมนติกเป็นความรักระหว่างเพศตรงข้ามที่นำไปสู่การตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันของคู่รักและสร้างครอบครัวที่ดีต่อไป การมีคนรักจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นลักษณะสากลในทุกสังคม ความสัมพันธ์กับคนรักอาจนำมาซึ่งความสุข ความพึงพอใจ และแปรเปลี่ยนเป็นความทุกข์และเจ็บปวดใจได้เช่นกัน เมื่อมีคนรักแล้ว คงปฏิเสธไม่ได้ว่า คู่รักย่อมต้องการการผูกมัดและมีเป้าหมายร่วมกันในอนาคต

ทั้งนี้ เมื่อคนสองคนมีความดึงดูดใจและคบหากัน ลักษณะบุคลิกภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์แบบโรแมนติกของบุคคลและสัมพันธ์กับรูปแบบของความรัก โดยรูปแบบความรักจะส่งผลต่อการผูกมัด เพราะการผูกมัดมีส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการสานความสัมพันธ์ระหว่างคู่รักและนำไปสู่ความสำเร็จในด้านความรักต่อไป (Hendrick, Hendrick, & Adler, 1988)

ในความสัมพันธ์อันที่คู่รัก บุคคลจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เคารพและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ประารถนาที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงจะเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพที่ยั่งยืนได้ และความรักจะก่อให้เกิดผลดีหากคนที่มีความรักตอบสนองและผูกมัดซึ่งกันและกัน เพราะนอกจากการผูกมัดจะทำให้บุคคลรักษาความสัมพันธ์กับคู่รักให้คงอยู่ต่อไปแล้ว ยังส่งเสริมความพึงพอใจและความเต็มใจที่จะเสียสละ พฤติกรรมการรอมชอม (Van Lange, Rusbult, Drigotas, Arriaga, Witcher, & Cox, 1997) การคำนึงถึงการเป็น “เรา” มากกว่าการคิดถึงตนเองคนเดียว (Arriaga & Rusbult, 1998) การให้อภัยซึ่งกันและกัน การไม่นอกใจ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตและสุขภาวะทางจิตของคู่รัก (Finkel, Campbell, Buffardi, Kumashiro, & Rusbult, 2009)

อย่างไรก็ตาม หากบุคคลได้คบหากับบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง (narcissistic personality) ซึ่งคอยแต่จะเป็นผู้รับแต่ฝ่ายเดียว คิดถึงแต่ตนเอง มีลักษณะนิสัยเน้นตนเอง (high agency) สูง และเน้นความสัมพันธ์ (low communion) ต่ำ ชอบเอาชนะแก่งแย่งแข่งขันเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด เรียกร้องความสนใจ ต้องการการยกย่องชื่นชมจากผู้อื่น เห็นว่าตนยิ่งใหญ่ ขาดความเห็นอกเห็นใจ ขาดการผูกมัดตนเองกับคนรัก (Miller & Campbell, 2008; Paulhus & Williams, 2002) ลักษณะเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อความสัมพันธ์แบบโรแมนติกของคู่รัก เพราะคนหลง

ตนเองให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าคู่รัก ไม่สนใจจะรักษาความสัมพันธ์กับคู่รัก การที่มีความสัมพันธ์กับคนรักก็เพื่อเพิ่มคุณค่าให้ตนเอง งานวิจัยของ Campbell และ Foster (2002) พบว่า คนที่หลงตนเองให้ความสำคัญกับตนเกินจริง มองว่าตนเองดีกว่าคู่รัก คิดว่าความรักของตนเป็นความรักที่สมบูรณ์แบบและความสัมพันธ์ของตนกับคู่รักนั้นดีกว่าคู่อื่น ๆ ทั้งที่คู่รักของคนหลงตนเองไม่ได้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างตนกับคนหลงตนเองนั้นดีเช่นเดียวกับที่อีกฝ่ายคิด แต่คนหลงตนเองยังสามารถบิดเบือนความจริงเพื่อด้านทานสิ่งที่จะมาลดคุณค่าของตนเอง เพื่อรักษาความรู้สึกเหนือกว่า และคงความรู้สึกยิ่งใหญ่เอาไว้

Campbell, Foster, และ Finkel (2002) พบว่า คนหลงตนเองมีรูปแบบความรักแบบเล่นเกม (ludus) เปลี่ยนคู่รักบ่อย และผูกมัดกับคู่รักต่ำ ไม่รู้จักพอในเรื่องความรัก และไม่พึงพอใจในความสัมพันธ์กับคนรัก แม้ในช่วงแรกของความสัมพันธ์ ลักษณะภายนอกของคนหลงตนเองทำให้อีกฝ่ายเกิดความประทับใจ และต้องการจะพัฒนาความสัมพันธ์กับคนหลงตนเองให้มากขึ้น จนถึงขั้นเป็นคนรัก แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับพบความจริงที่ว่า คนหลงตนเองเห็นแก่ตัวและมีข้อบกพร่องในความรักอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความต้องการที่จะผูกมัดกับคนรักไม่เคยอยู่ในความคิดของคนหลงตนเอง และไม่เคยคิดที่จะคงความสัมพันธ์กับใครอย่างจริงจัง ทำให้คู่รักจำนวนมากที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีลักษณะหลงตนเองต้องยุติความสัมพันธ์ลง

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสังคมเมือง ซึ่งเป็นสังคมที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง (Foster, Campbell, & Twenge, 2003) ประกอบกับการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตกในโลกยุคไร้พรมแดน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงในสังคมไทยทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ท่ามกลางกระแสความเจริญของเมือง การดำเนินชีวิตของคนทั้งชายและหญิงแสดงให้เห็นเจตคติและค่านิยมที่เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล รักอิสระ ไม่ชอบมีภาระผูกพัน สามารถพึ่งตนเองได้ อีกทั้งวิถีชีวิตแบบเมืองได้ส่งผลให้เห็นรูปแบบของความสัมพันธ์แบบผิวเผินที่ไม่ต้องการการผูกมัดกับคนรัก รวมทั้งการอยู่ก่อนแต่งและอยู่โดยไม่แต่งงาน หรือไม่จดทะเบียนสมรสกันมากขึ้น ข้อมูลจากการสำรวจพบว่า สัดส่วนของคนที่อยู่กันด้วยกันโดยไม่แต่งงาน หรือไม่จดทะเบียนสมรสในกรุงเทพฯ สูงกว่าคนในเขตเมืองต่างจังหวัดและเขตชนบทถึง 1 ใน 3 เท่า โดยเฉพาะคนวัยทำงาน อายุ 25-59 ปี ทั้งชายและหญิง จนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาของคนรุ่นใหม่ (อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์ และ อรทัย หรุเจริญพรพานิช, 2550) และทำให้เจตคติต่อการครองคู่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้พฤติกรรมกรรมการสมรสจากการสร้างพันธะผูกพันที่สังคมยอมรับในฐานะ “สามีภรรยา” มาเป็นการอยู่ร่วมกันโดยไม่ผูกมัดเพิ่มมากขึ้น และพร้อมที่จะเลิกร้างกันไปหากมีเหตุไม่พึงใจ (ภัสสร ลิมานนท์, 2548)

งานวิจัยของ Twenge และ Foster (2008) รายงานว่า ผู้คนทั่วโลกมีแนวโน้มจะหลงตนเองมากขึ้นและพบว่า ชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชียมีคะแนนจากมาตรวัดความหลงตนเอง สูงขึ้นอย่างน้อยปีละครั้งทุกปี โดยข้อมูลที่ได้มาจากการวิจัยของ Trzesniewski, Donnellan, และ Robins (2008) ที่พบว่า บุคลิกภาพแบบหลงตนเองในกลุ่มวัยรุ่น ตั้งแต่ปี 2002 ถึง 2007 แยกตามเชื้อชาติ ได้แก่ ชนผิวขาว ชนผิวสี ชาวเอเชีย และชาวละติน ได้คะแนนจากมาตรวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกเชื้อชาติ และนักศึกษามหาวิทยาลัยจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีคะแนนความหลงตนเองเพิ่มสูงขึ้น งานวิจัยของ Twenge, Konrath, Foster, Campbell, และ Bushman (2008) เก็บข้อมูลกับนักศึกษามหาวิทยาลัยทั่วสหรัฐอเมริกาจำนวน 85 แห่ง ระหว่างปี ค.ศ. 1979 ถึง 2006 จำนวน 16,475 คน พบว่าคะแนนความหลงตนเองของนักศึกษาในอเมริกาเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมปัจจุบันมีลักษณะบุคลิกภาพแบบหลงตนเองมากกว่าในอดีตอย่างชัดเจน และแนวโน้มเช่นนี้จะมีผลเสียต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นอกจากนี้ ทั้งนักศึกษาชายและหญิงมีคะแนนเพิ่มขึ้นในลักษณะเน้นตนเองจากการทำมาตรวัดบทบาททางเพศ เช่น การเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง การพึ่งตนเอง การกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ความเป็นผู้นำ การเปิดตัว การเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งลักษณะทั้งหมดล้วนมีผลสัมพันธ์ทางบวกกับบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง (Twenge, 1997) และสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในหมู่นักศึกษาอเมริกันที่เน้นเดี่ยวและมีความสัมพันธ์แบบชั่วคราวมากกว่าการมีความสัมพันธ์ที่ผูกมัด (Manning, Longmore, & Giordano, 2005)

อย่างไรก็ตาม แม้บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองจะมีคุณลักษณะทางบวก เช่น มั่นใจในตนเอง มีเสน่ห์ มีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จ มีสถานภาพสูง (Campbell, 1999) มีความเป็นผู้นำ (Brunell, Gentry, Campbell, Hoffman, Kuhnert & DeMarree, 2008) นำทีเด็ด (Foster, Shrira, & Campbell, 2003) มีความมั่นใจทางสังคม ให้ความบันเทิงไม่น่าเบื่อ (Buffardi & Campbell, 2008) แต่คนหลงตนเองใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อกำกับการเห็นคุณค่าในตนเองและเป็นโอกาสในการเพิ่มคุณค่าให้ตนเอง

งานวิจัยของ Tanchotsrinon, Maneesri, และ Campbell (2007) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความหลงตนเองและความพึงพอใจแบบโรแมนติคพบว่า บุคคลที่หลงตนเองสูงมีความพึงพอใจแบบโรแมนติคต่อบุคคลที่แสดงการชื่นชมตนและบุคคลที่สมบูรณ์แบบมากกว่าบุคคลที่เรียกร้องจากผู้อื่น และบุคคลที่เอาใจใส่มากกว่าบุคคลที่ชื่นชมตนและบุคคลที่สมบูรณ์แบบ ส่วนบุคคลที่หลงตนเองต่ำมีความพึงพอใจแบบโรแมนติคต่อบุคคลที่เอาใจใส่มากกว่าบุคคลที่ชื่นชมตนและสมบูรณ์แบบ โดยทั้งบุคคลที่หลงตนเองสูงและต่ำมีความพึงพอใจแบบโรแมนติคต่อบุคคลที่เอาใจใส่แต่ไม่สมบูรณ์แบบมากกว่าบุคคลที่สมบูรณ์แบบแต่ไม่เอาใจใส่

นอกจากนี้ นิภาพร รุจิพิพัฒน์กุล (2549) ศึกษาอิทธิพลของความหลงตนเองและความใกล้ชิดสนิทสนมต่อความเต็มใจที่จะเสียสละและความพึงพอใจในความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีความหลงตนเองต่ำ เมื่อมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับคู่รักสูงทำให้มีความเต็มใจที่จะเสียสละมากกว่าเมื่อมีความใกล้ชิดสนิทสนมต่ำ แต่ในคนที่มีความหลงตนเองสูง ความใกล้ชิดสนิทสนมสูงหรือต่ำไม่ทำให้มีความเต็มใจที่จะเสียสละแตกต่างกัน และผู้ที่มีความหลงตนเองสูงและต่ำมีความเต็มใจที่จะเสียสละไม่แตกต่างกัน โดยผู้ที่หลงตนเองทั้งสูงและต่ำเมื่อมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับคู่รักจะพึงพอใจในความสัมพันธ์มากกว่า และผู้ที่มีความหลงตนเองสูงและต่ำมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน

ในด้านความสัมพันธ์แบบโรแมนติก คนหลงตนเองมีลักษณะที่ไม่พึงประสงค์อยู่มาก กล่าวคือ ไม่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว ไม่ต้องการความใกล้ชิดระหว่างบุคคล ขาดการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของคนอื่น ชอบควบคุม มีรูปแบบความรักแบบเล่นเกม และรายงานว่าความสัมพันธ์กับคนรักเป็นแบบตื่น ผิวเฟิน และชั่วคราว (Campbell & Foster, 2002) และมีพฤติกรรมนอกใจ (Schmitt & Buss, 2001) ธันยธร อนันต์วิโรจน์ (2552) พบว่า บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสามารถทำนายการนอกใจได้ในเพศหญิงแต่ไม่พบในเพศชาย โดยอธิบายจากคะแนนองค์ประกอบบุคลิกภาพแบบหลงตนเองว่า การที่เพศหญิงมีพฤติกรรมนอกใจเพื่อเป็นการตอบสนองของความทะนงตน ความสามารถในการพึ่งตนเองและอำนาจ และการผูกมัดกับคู่สมรสมีบทบาทสำคัญต่อการนอกใจ เพราะบุคคลที่มีการผูกมัดกับคู่สมรสของตนสูงจะไม่นอกใจ แต่ถ้ายังมีทางเลือกอื่น ๆ มาก เช่น มีบุคคลเพศตรงข้ามคนอื่นที่น่าดึงดูดใจมากกว่าคู่สมรส บุคคลนั้นจะเป็นทางเลือกที่มีคุณภาพมากกว่าคู่ของตน และทำให้มีพฤติกรรมนอกใจมากขึ้น โดยทั้งการผูกมัดกับคู่สมรสและความพึงพอใจในคู่สมรสเป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายการนอกใจ

คนหลงตนเองมักจะเริ่มต้นและจบความสัมพันธ์อย่างรวดเร็ว เพราะพบคนที่ดีกว่า ไม่ผูกมัดและเปลี่ยนคู่รักบ่อย เพราะเห็นว่าการผูกมัดคุกคามตัวตนของเขา ขาดความผูกพันทางอารมณ์ แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่มีทางให้คนรักที่เป็นคนหลงตนเองกลับกลายมาเป็นคนรักที่ดีขึ้นได้ Campbell, Brunell, และ Finkel (2006) กล่าวว่า หากคนรักพยายามที่จะกระตุ้นและดึงลักษณะนิสัยเน้นความสัมพันธ์ (communion trait) ของคนหลงตนเองออกมาอย่างต่อเนื่อง เปลี่ยนจากการเน้นตนเองมาสู่การเน้นความสัมพันธ์ คนหลงตนเองจะเสียสละในความสัมพันธ์มากขึ้น ระบุว่าเพศตรงข้ามคนอื่นที่ไม่ใช่คู่รักของตนน่าพึงพอใจลดลง และตัดสินใจที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่มีไว้ ไม่ไปหาทางเลือกอื่นเพื่อเริ่มต้นความสัมพันธ์ใหม่ หันมาผูกมัดกับคนรักมากขึ้น ตลอดจนมีพฤติกรรมนอกใจน้อยลง ซึ่งทำให้คนรักลดความทุกข์ทรมานลงไปได้และคู่รักจะมีความสุขในชีวิตรักเพิ่มขึ้น หากคนรักสามารถเพิ่มคุณสมบัติของการเน้นความสัมพันธ์ให้กับ

คนหลงตนเองผสมผสานกับคุณสมบัติเน้นตนเองทางบวกที่มีอยู่เดิม คนหลงตนเองอาจจะกลายมาเป็นคนรักที่น่าพึงปรารถนาได้ในที่สุด

แม้ว่างานวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบหลงตนเองในด้านความสัมพันธ์แบบโรแมนติกได้มีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง (Campbell, 1999; Campbell & Foster, 2002; Campbell & Foster, 2007; Campbell, Foster, & Finkel, 2002; Foster, 2008; Le & Gaines, 2005) แต่มีข้อน่าสังเกตว่า งานวิจัยจำนวนมากมุ่งศึกษาบุคลิกภาพแบบหลงตนเองเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ ในเชิงสาเหตุ แต่มีงานวิจัยไม่มากนักที่ศึกษาการแก้ไขคนหลงตนเอง (Finkel et al., 2009) งานวิจัยนี้ จึงต้องการหาแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมของคนหลงตนเองในบริบทของความสัมพันธ์แบบโรแมนติก และศึกษาอิทธิพลของบุคลิกภาพแบบหลงตนเองและการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ต่อการผูกมัดของคู่รัก แม้ไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนหลงตนเองให้ดีขึ้นได้ทั้งหมด อย่างน้อยก็เป็นก้าวแรกที่อาจช่วยให้คนหลงตนเองหันมาผูกมัดกับคนรัก ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าจะส่งผลดีกับคู่รักถ้าทำได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว ทั้งนี้ยังทำให้เข้าใจบุคลิกภาพแบบหลงตนเองในด้านความสัมพันธ์ได้ครอบคลุมยิ่งขึ้นจากในอดีต และผู้วิจัยต้องการศึกษาบุคลิกภาพแบบหลงตนเองในบริบทของสังคมไทย เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาบุคลิกภาพแบบหลงตนเองและการผูกมัดในสังคมตะวันตก ซึ่งมีลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualism) (Foster et al., 2003; Triandis & Suh, 2002) การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาบุคลิกภาพแบบหลงตนเองในคู่รักคนไทย ซึ่งอยู่ในวัฒนธรรมแบบคตริวมหมู่ (Collectivism) ที่มีลักษณะเน้นความสัมพันธ์กับผู้อื่นว่าจะมีรูปแบบความรักและการผูกมัดในความสัมพันธ์กับคนรักอย่างไร เพราะวัฒนธรรมยอมมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของบุคคล และมีแง่มุมใดที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างจากสังคมตะวันตก ตลอดจนเป็นความพยายามที่จะศึกษาวิธีการที่จะทำให้คนหลงตนเองหันมาผูกมัดกับคนรักมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่น่าสนใจและนำไปประยุกต์ในด้านความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง

บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง (Narcissism) ถูกมองว่าเป็นอาการผิดปกติทางบุคลิกภาพ (Narcissism Personality Disorder: NPD) ในคู่มือการวินิจฉัยและสถิติของความผิดปกติทางจิต ฉบับที่ 4 (the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM-IV) ระบุว่า

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีลักษณะเด่นที่การเห็นว่าตนดีกว่าหรือเหนือกว่าผู้อื่น ต้องการเป็นที่สนใจ แสวงหาการได้รับการยกย่องชื่นชม และได้รับความสนใจในฐานะเป็นบุคคลสำคัญ คาดหวังว่าตนจะเป็นที่รักของผู้อื่น หมกมุ่นอยู่กับความเพ้อฝันในความสำเร็จ อำนาจ ความรุ่งโรจน์ ความฉลาด ความสวยงาม รวมถึงประเมินความสามารถของตนสูงเกินความเป็นจริง ประกอบกับคิดถึงแต่ตนเองเป็นที่ตั้งและยึดตนเองเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ตนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย รู้สึกว่าตนสมควรได้มากกว่าที่เป็นอยู่ แสวงหาผลประโยชน์จากผู้อื่นเพื่อตนเอง เพราะตนเองมีความหมกมุ่นในสิ่งที่ปรารถนา รวมทั้งขาดความเห็นอกเห็นใจ ไม่สนใจหรือรับรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น แสดงพฤติกรรมและเจตคติในลักษณะที่หยิ่งยโส อวดดี ปกป้องตนเองจากคำวิจารณ์ของผู้อื่นและอิจฉาผู้อื่น ซึ่งลักษณะเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (American Psychiatric Association, 1994)

คนหลงตนเองจึงมีแต่ความรักตนเอง เชื่อว่าตนมีเอกลักษณ์โดดเด่น ตรงกันข้ามกับคนที่ไม่หลงตนเองจะมีความรักต่อคนอื่น เมื่อคนหลงตนเองไม่สามารถรักคนอื่นได้ จึงไม่ค่อยผูกพันขาดอารมณ์และความรู้สึกร่วม และมีความกังวลที่จะยุติความสัมพันธ์กับคนอื่น ไม่อาจสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ (Gabriel, Critelli, & Ee, 1994)

Campbell (1999) กล่าวว่า คนหลงตนเองมักให้ความสำคัญกับตนเกินจริง ชอบดึงดูดความสนใจ และมักเกี่ยวข้องกับคนมีสถานภาพสูง เชื่อว่าตนสมควรได้รับสิ่งดี ๆ เห็นแก่ตัว และเอาเปรียบผู้อื่น ชอบคุยโม้โอ้อวด รู้สึกว่าตนเป็นผู้ยิ่งใหญ่ จนบางครั้งอาจคุกคามบุคคลอื่น คาดหวังว่าตนจะเป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วไป และพอใจกับการให้ผู้อื่นทำตามสิ่งที่ตนเองคาดหวัง หากผู้อื่นไม่ทำในสิ่งที่ตนต้องการ มักไม่พอใจและอาจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว

Kernberg (1975) กล่าวว่า ความหลงตนเองมีสาเหตุจากการที่บุคคลขาดความรักความเอาใจใส่ในวัยเด็ก พ่อแม่เลี้ยงดูอย่างละเลย เด็กจึงโดดเดี่ยว ถูกปฏิเสธ ทำให้บุคลิกภาพแบบหลงตนเองพัฒนาขึ้นเพื่อป้องกันตนเองจากความรู้สึกสูญเสีย ถูกทอดทิ้ง ส่งผลให้บุคคลหวาดกลัวกับการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ถอนตัวจากสังคม ไม่สนใจและเพิกเฉยต่อผู้อื่น เชื่อว่ามีแต่ตนเองเท่านั้นที่สามารถเชื่อถือได้และไม่ไวใจผู้อื่น

Kohut (1977) กล่าวถึงทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาตัวตน (Developmental theory of the self) ว่า ความหลงตนเองมาจากการถูกทอดทิ้งหรือขาดความสนใจ ความล้มเหลวของครอบครัว พ่อและแม่ไม่แสดงความรักและความผูกพันกับลูก แต่ลูกกลับพยายามทำตนตามความสมบูรณ์แบบของพ่อและแม่ ทำให้เด็กเกิดความหลงตนเองได้ การเลี้ยงดูจึงมีผลต่อการมองตนเองของเด็ก งานวิจัยต่อมาได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยผู้วิจัยให้พ่อและแม่รายงาน

ตนเองพบว่า บุคลิกภาพแบบหลงตนเองเชื่อมโยงกับการรายงานของพ่อและแม่ว่าตนไม่ค่อยให้ความอบอุ่นกับลูกและไม่ค่อยผูกพันทางอารมณ์ (Horton, Bleau, & Drwecki, 2006)

ดังนั้น การไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นในวัยเด็ก ทำให้คนหลงตนเองหันมาให้ความสำคัญกับตนเอง หาสิ่งต่าง ๆ มาเพิ่มความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และมักฝังใจกับประสบการณ์ที่เลวร้ายในวัยเด็ก ทำให้มองตนเองในด้านบวกแต่มองผู้อื่นในด้านลบ หวาดกลัวกับความรู้สึกถูกทอดทิ้ง และขาดความสามารถที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง

อีกแนวคิดหนึ่ง Emmons (1987) กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) ว่า ความหลงตนเองเกิดจากการที่ครอบครัวให้คุณค่ากับเด็กสูงเกินไป โดยเด็กถูกเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่และปกป้องจากพ่อแม่มากเกินไป รวบรวมว่าตนเป็นคนพิเศษ ความรักของพ่อและแม่ที่มีต่อตน ทำให้เด็กคิดว่าตนเป็นที่สนใจ เป็นที่รักของพ่อแม่และบุคคลรอบข้าง และรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบ เด็กจึงหลงตนเอง

งานวิจัยของ Wink (1991) แบ่งความหลงตนเองเป็น 2 องค์ประกอบคือ ด้านการแสวงหาความยิ่งใหญ่ การชอบแสดงตน (Grandiosity-exhibitionism) ต้องการให้ผู้อื่นสนใจ และด้านความเปราะบาง ไวต่อความรู้สึก (Vulnerability-sensitivity) ไม่กล้าแสดงออก กลัวคนอื่นมองในแง่ลบ ต่อมาได้แบ่งคนหลงตนเองเป็น 2 ประเภท คือ คนหลงตนเองแบบเปิดเผย (Overt narcissist) จะมีลักษณะชอบแสดงอำนาจ อีโก้ เชื้อมั่น มักก้าวร้าว ชอบเป็นที่สนใจและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และคนหลงตนเองแบบปกปิด (Covert narcissist หรือ hypersensitive narcissist) จะมีลักษณะปกป้องตนเอง อ่อนไหว ขาดความมั่นใจ รู้สึกไม่พอใจตนเอง โดยมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองและสุขภาพจิตต่างกัน ผู้ที่หลงตนเองแบบเปิดเผยจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง แต่ผู้ที่หลงตนเองแบบปกปิดจะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ คนหลงตนเองแบบเปิดเผยจึงมีสุขภาวะทางจิตที่ดีกว่า มีความสุขในชีวิตมากกว่าคนหลงตนเองแบบปกปิด (Rose, 2002)

งานวิจัยของ Smolewska, Dion, และ Kenneth (2005) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบความผูกพันและบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง พบว่า คนหลงตนเองแบบเปิดเผยจะมีรูปแบบความผูกพันแบบหลบหลีก ขาดการใกล้ชิด ขาดความใกล้ชิด มีการพึ่งพาตนเองมากเกินไป เห็นว่าตนยิ่งใหญ่ ปกป้องตนเอง แสดงท่าทีเย็นชา ห่างเหินทางอารมณ์กับบุคคลอื่น ไม่อดทนและจะแสดงอารมณ์ทางลบออกมา ส่วนบุคลิกภาพแบบหลงตนเองแบบปกปิดจะมีรูปแบบความผูกพันแบบวิตกกังวล หมกมุ่น กลัวถูกทอดทิ้ง กลัวการปฏิเสธ เปราะบาง มีความรู้สึกไวต่อการถูกปฏิเสธ หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นเพราะไม่ได้รับการตอบสนองจากพ่อแม่ในวัยเด็ก อดทนกับเหตุการณ์ตึงเครียดได้น้อย มีประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ไม่พึงพอใจ ไม่เรียนรู้การจัดการกับความคิดทางลบที่มีต่อตนเอง และยังรู้สึกด้อยกว่าคู่รัก เห็นว่าตนไม่มีคุณค่ากับความรักของ

ผู้อื่น มีความวิตกกังวลในความสัมพันธ์แบบโรแมนติคอย่างมาก เก่งกว่าตนเองจะไม่มีค่าสำหรับความรัก

การวัดความหลงตนเอง

การพัฒนามาตรวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเองดำเนินมาเป็นระยะเวลานาน เริ่มจากศึกษาความหลงตนเองในลักษณะที่เป็นความผิดปกติทางจิต Ashby, Lee, และ Duke (1979) อ้างถึงใน Emmons, 1987) รายงานการพัฒนามาตรวัดความผิดปกติทางบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง (Narcissistic Personality Disorder Scale: NPD) มี 19 ข้อกระทง จาก Minnesota Multiphasic Personality Inventory หรือ MMPI ต่อมา Solomon (1982) พบว่า มาตรวัดความผิดปกติทางบุคลิกภาพนี้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองในผู้ที่มีสุขภาพดีและผู้ที่มีอาการของโรค จนกระทั่งในช่วงปี 1970 มีการศึกษาความหลงตนเองในขอบเขตของบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นในคนปกติ (normal population) (Raskin & Hall, 1979) โดย Raskin และ Hall (1981) พัฒนาเครื่องมือวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง (Narcissistic Personality Inventory: NPI) ในกลุ่มประชากรปกติ ข้อกระทงที่ Raskin และ Hall พัฒนาขึ้นมี 54 ข้อกระทง เป็นข้อคำถามให้เลือกตอบ เครื่องมือนี้มีพื้นฐานมาจากคู่มือการวินิจฉัยและสถิติของความผิดปกติทางจิตฉบับที่ 3 (DSM-III) ที่กล่าวถึงความผิดปกติของบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง

Emmons (1984) ตรวจสอบความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานของมาตรวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเองทั้ง 54 ข้อของ Raskin และ Hall (1979) โดยเก็บข้อมูลกับนักศึกษา จำนวน 362 คน สามารถสกัดออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การแสวงหาผลประโยชน์/การสมควรได้มากกว่าที่เป็นอยู่ (Exploitativeness/Entitlement) การเป็นผู้นำ/การแสดงอำนาจ (Leadership/Authority) การแสดงความเหนือกว่า/ความทะนงตน (Superiority/Arrogance) และองค์ประกอบที่ 4 การหลงใหลในตนเอง/การชื่นชมตนเอง (Self-absorption/Self-admiration) จากนั้น Emmons (1987) เก็บข้อมูลครั้งที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบในกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ 4 องค์ประกอบเช่นเดียวกัน

ต่อมา Raskin และ Terry (1988) ได้พัฒนามาตรวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง มีข้อกระทง จำนวน 40 ข้อ ผลจากการวิเคราะห์สามารถสกัดองค์ประกอบได้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านอำนาจ (Authority) ด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง (Self-sufficiency) ด้านความเหนือกว่าผู้อื่น (Superiority) ด้านการชอบแสดงออก (Exhibitionism) ด้านการแสวงหาผลประโยชน์ (Exploitativeness) ด้านความทะนงตน (Vanity) และองค์ประกอบด้านการสมควร

ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ (Entitlement) ซึ่งใช้วัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเองในกลุ่มประชากรปกติได้ จึงกลายเป็นเครื่องมือวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเองที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองกับความรัก

Campbell, Rudich, และ Sedikides (2002) กล่าวว่า คนหลงตนเองเป็นคนที่มีความบกพร่องเรื่องความรักอย่างมาก มองว่าตนเองดีกว่าและเหนือกว่าคู่รัก สนใจตนเองมากกว่าคู่รักขาดความใกล้ชิด ต้องการการยกย่องชื่นชมจากคู่รักเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง คนหลงตนเองจะรักษาความมีอำนาจเหนือกว่า โดยประเมินตนเองเหนือกว่าคู่รักในลักษณะทางบวก คนที่หลงตนเองสูงทั้งเพศชายและเพศหญิงมักจะประเมินตนเองในทางบวกที่คิดว่าตนเองน่าดึงดูดใจมากกว่าคู่ของตนเองเมื่อเทียบกับคนหลงตนเองต่ำ และรู้สึกผิด ละอายใจ วิตกกังวล น้อยกว่า แต่ไม่ได้ประเมินว่าคู่ของตนเองดีกว่าคู่ของบุคคลอื่น (Gramzow & Tangney, 1992)

Hendrick และคณะ (1988) ศึกษาเรื่องความรักและความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับคู่รักนักศึกษา จำนวน 57 คู่ พบว่า รูปแบบความรักแบบเล่นเกม (ludus) มีสหสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในความสัมพันธ์และความยั่งยืนในความสัมพันธ์ คนที่มีความรักแบบเล่นเกมซึ่งเป็นรูปแบบความรักของคนหลงตนเองมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ (Campbell et al., 2002)

Paulhus (1998) ระบุว่าคนหลงตนเองจะใช้อคติที่ยัดตนเองเป็นศูนย์กลาง เมื่อจะตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ จะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง โดยไม่สนใจการตัดสินใจของคู่รัก คู่รักจึงไม่พอใจและเริ่มตีตัวออกห่าง ทำให้คนหลงตนเองลดความพึงพอใจในความสัมพันธ์ลง (McCullough, Emmons, Kilpatrick, & Mooney, 2003) อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยที่เห็นตรงกันข้ามว่า คนหลงตนเองมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ แม้ว่าในความเป็นจริง ความสัมพันธ์กับคู่รักนั้นอาจจะไม่ดี แต่คนหลงตนเองจะมีอคติเข้าข้างตนเองว่าความสัมพันธ์ของตนกับคู่รักเป็นไปด้วยดี และคิดว่าคู่รักคงคิดเช่นเดียวกับตน บิดเบือนความเป็นจริง คนหลงตนเองจึงพึงพอใจในความสัมพันธ์ โดยใช้ปฏิกิริยาต่อต้านความสงสัยเกี่ยวกับการรับรู้ของคู่รักของตน (Bleske-Rechek, Remiker, & Baker, 2008) ทั้งนี้ การที่จะอธิบายว่าคนหลงตนเองพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในความสัมพันธ์จะต้องคำนึงถึงระยะเวลาของความสัมพันธ์ด้วย คนหลงตนเองและคู่รักจะพึงพอใจในความสัมพันธ์ระยะสั้น แต่ในความสัมพันธ์ระยะยาว ความพึงพอใจในความสัมพันธ์จะลดลง คนหลงตนเองจะบกพร่องในความสัมพันธ์และไม่คิดจะรักษาความสัมพันธ์ไว้

งานวิจัยของ Campbell และคณะ (2002) ได้ศึกษารูปแบบความรักของคนหลงตนเอง พบว่า ความต้องการอำนาจและความเป็นอิสระเป็นตัวแปรส่งผ่านความสัมพันธ์ของการหลงตนเองและความรักแบบเล่นเกม คนหลงตนเองมักมองความรักเหมือนการเล่นเกม ต้องการอำนาจ ความอิสระในตนเอง การควบคุม ไม่รับผิดชอบ จึงผูกมัดกับคู่รักต่ำ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Foster, Shira, และ Campbell (2006) ศึกษาความต้องการอำนาจและความต้องการอิสระในการรับรู้ทางเพศพบว่า คนที่หลงตนเองจะบรรยายความสัมพันธ์ทางเพศด้วยคำศัพท์เกี่ยวกับตนเอง เช่น คำว่า “ego,” “power,” “dominance,” และ “excitement” เน้นความพึงพอใจทางกายภาพ มากกว่าคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น การดูแลเอาใจใส่ ห่วงใย

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า ความรักเป็นการสะท้อนความเชื่อ เป้าหมาย วิธีการของคนหลงตนเองที่มักจะมองตนเองดี น่าดึงดูดใจ ชื่นชมตนเอง มั่นใจในตนเอง ชอบแสดงออก ต้องการอำนาจและความอิสระในความสัมพันธ์ มีเป้าหมายในการปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง สถานภาพ อำนาจ ความพึงพอใจทางเพศ ไม่ใส่ใจหรือนึกถึงความรู้สึกและความต้องการของคู่รัก คิดว่าตนเองดีกว่าคู่รัก มีความสัมพันธ์กับคู่รักของตนเพียงเพื่อรักษาคุณค่าในตนเอง มองความรักอย่างอุดมคติ และปฏิเสธการรับรู้ข้อบกพร่องของคู่รัก รวมทั้งมีความผูกพันทางอารมณ์ต่ำ ถ้าคนรักคนเก่าไม่เป็นตามต้องการจะแสวงหาคนใหม่ไปเรื่อย ๆ ไม่รู้จักพอ และเห็นแก่ตัวในเรื่องความรัก ความรักของคนหลงตนเองจึงเป็นแบบเล่นเกม (ludus) มีความผูกพันชั่วคราว มีคู่หลายคนเพื่อเพิ่มภาพลักษณ์ของตนเอง แต่คนหลงตนเองจะเริ่มต้นความสัมพันธ์ใหม่ได้ง่าย เนื่องจากลักษณะของคนหลงตนเองเป็นคนชอบที่แสดงออก เปิดตัว และเป็นที่ชื่นชมของคนอื่น (Bradlee & Emmons, 1992; Paulhus, 1998)

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองและความดึงดูดใจแบบโรแมนติก

ความดึงดูดใจแบบโรแมนติกของคนหลงตนเองจะมุ่งไปที่คู่รักที่มีคุณสมบัติทางบวก น่าดึงดูดใจ และให้สิ่งที่ตนต้องการได้ เช่น สถานภาพทางสังคมสูง ความมีชื่อเสียง อำนาจ ความสมบูรณ์แบบ และการเป็นตัวแบบที่ดี (อายุน้อยกว่าหรือรวยกว่า) งานวิจัยของ Cialdini, Broden, Thome, Walker, Freeman, และ Sloan (1976) กล่าวเพิ่มเติมว่า การมีคู่รักเป็นปัจจัยสำคัญที่คนหลงตนเองจะเลือกคู่รักที่มีศักยภาพ มีความสามารถ คนหลงตนเองจะดึงดูดใจกับคู่รักที่ประสบความสำเร็จ เพราะความสำเร็จของคู่รักช่วยส่งเสริมให้คนหลงตนเองดูดีเหมือนกับประสบความสำเร็จไปด้วย หรือได้รับการเห็นคุณค่าในตนเองผ่านกระบวนการสะท้อนตามทฤษฎีการ

เปรียบเทียบทางสังคม (Social comparison) และคนหลงตนเองมองความสัมพันธ์แบบโรแมนติกเป็นเสมือนเวทีแห่งการแข่งขันเพื่อให้ได้คนที่น่าพึงปรารถนา

ดังนั้น การเกิดความดึงดูดใจแบบโรแมนติกของคนหลงตนเองจึงเป็นเพียงวิธีเลือกคนที่จะมาเป็นผู้รักเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของตนให้ดูดีในสายตาของบุคคลอื่น และเพิ่มพูนความสำคัญให้กับตนเอง ขาดความต้องการผูกพันใกล้ชิด อีกทั้งยังลดคุณค่าของผู้รักเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง (John & Robins, 1994) ในทางกลับกัน คนหลงตนเองต้องการมีคนรัก เพราะไม่ต้องการที่จะรู้สึกถูกทอดทิ้ง อยู่ในสภาพเจ็บปวดและหดหู่ ซึ่งเป็นกลไกในการปกป้องตนเองของคนหลงตนเอง (Campbell & Foster, 2002)

คนที่หลงตนเองสูงจะมีความดึงดูดใจแบบโรแมนติกต่อบุคคลที่มีลักษณะเน้นตนเองแต่จะไม่สนใจผู้รักที่มีลักษณะเน้นความสัมพันธ์ งานวิจัยของ Campbell (1999) ศึกษาความหลงตนเองและความดึงดูดใจแบบโรแมนติก โดยให้ผู้ร่วมวิจัยจินตนาการผู้รักในอุดมคติ พบว่า คนที่หลงตนเองสูงรายงานคุณสมบัติของผู้รักที่มีลักษณะเน้นตนเองมากกว่าคนที่หลงตนเองต่ำ และเลือกผู้รักที่สมบูรณ์แบบแต่ไม่เอาใจใส่มากกว่า ผลการวิจัยในต่างประเทศแตกต่างจากผลการวิจัยของ Tanchotsrinon และคณะ (2007) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความหลงตนเองและความดึงดูดใจแบบโรแมนติกในสังคมไทยพบว่า บุคคลที่หลงตนเองสูงมีความดึงดูดใจแบบโรแมนติกต่อบุคคลที่แสดงการชื่นชมตนและบุคคลที่สมบูรณ์แบบมากกว่าบุคคลที่เรียกร้องจากผู้อื่น และบุคคลที่เอาใจใส่มากกว่าบุคคลที่ชื่นชมตนและบุคคลที่สมบูรณ์แบบ ส่วนบุคคลที่หลงตนเองต่ำมีความดึงดูดใจแบบโรแมนติกต่อบุคคลที่เอาใจใส่มากกว่าบุคคลที่ชื่นชมตนและสมบูรณ์แบบ โดยทั้งบุคคลที่หลงตนเองสูงและต่ำมีความดึงดูดใจแบบโรแมนติกต่อบุคคลที่เอาใจใส่แต่ไม่สมบูรณ์แบบมากกว่าบุคคลที่สมบูรณ์แบบแต่ไม่เอาใจใส่

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองและความสัมพันธ์แบบโรแมนติก

คนหลงตนเองคิดถึงแต่ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากความสัมพันธ์ (Campbell & Foster, 2007) งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นบทบาทในการรักษาอัตมโนทัศน์ของคนหลงตนเอง การพัฒนาตัวตนในบริบทของความสัมพันธ์ คนหลงตนเองจะยังคงรักษาความสัมพันธ์กับบุคคลที่แสดงความสนใจและชื่นชมตน ประกอบกับคนหลงตนเองสูงมีแนวโน้มจะเลือกคนหลงตนเองต่ำกว่าเป็นคู่ของตน (Murray, 1999)

ในระยะเริ่มต้นของความสัมพันธ์แบบโรแมนติก ทั้งคนหลงตนเองและผู้รักจะพึงพอใจในความสัมพันธ์สูง เพราะคนหลงตนเองจะมีเสน่ห์ น่าตื่นเต้น และไม่น่าเบื่อ (Foster & Campbell,

2005) คู่รักของคนหลงตนเองจะรายงานความสัมพันธ์ว่า ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างน่าตื่นเต้น สนุกสนาน และน่าพึงพอใจ แต่จะเป็นปัญหาในเวลาต่อมา เนื่องจากไม่อาจพัฒนาความใกล้ชิดทางอารมณ์อย่างลึกซึ้งได้ (Foster et al, 2006) ในระยะยาว คู่รักจะไม่ค่อยพึงพอใจในความสัมพันธ์ เพราะบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองจะขาดการใส่ใจ ขาดความเคารพ และขาดแนวโน้มที่ช่วยเหลือหรือเป็นที่พึ่งพาของคู่รัก ไม่เสียสละ ไม่ไว้วางใจคู่รัก และไม่สนใจความต้องการของคู่รัก (Van Lange, Agnew, Harinck, & Steemers, 1997) รวมทั้งไม่สนใจจะรักษาความสัมพันธ์ และการเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน (Campbell et al., 2006)

ขณะเดียวกัน เมื่อคนหลงตนเองเห็นว่าคู่รักไม่สามารถเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองได้ จะมีแนวโน้มที่จะใช้การสื่อสารที่เป็นปฏิปักษ์ ผูกขาดการสื่อสารระหว่างบุคคล ทำให้คู่รักอาจเลิกราไป เพราะรู้สึกว่าคุณค่าไม่ได้มีส่วนสำคัญในความสัมพันธ์ อีกทั้งคู่รักจะมีอารมณ์ลบและพบพฤติกรรมทางลบของคนที่ยังหลงตนเองปรากฏชัดเจนขึ้น เช่น การโกหก ความไม่ซื่อสัตย์ (Rhodewalt & Eddings, 2002) Paulhus (1998) กล่าวเพิ่มเติมว่าคนหลงตนเองไม่ค่อยสนใจสุขภาพของคู่รักเท่าที่ควร ทำให้คนหลงตนเองมีปัญหาความสัมพันธ์กับคนรัก

ยิ่งไปกว่านั้น Bushman และ Baumeister (1998) ชี้ให้เห็นว่า คนหลงตนเองมีความรู้สึกของการสมควรจะได้รับมากกว่าคนอื่น กลัวเสียหน้า และไม่เต็มใจที่จะให้อภัย ซึ่งลักษณะเหล่านี้ อาจทำลายความสัมพันธ์แบบโรแมนติกได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าคู่รักคุกคามการเห็นคุณค่าในตนเอง คนหลงตนเองจะก้าวร้าวและโต้ตอบกลับอย่างรุนแรง การเพิ่มคุณค่าให้ตนเอง จึงมีผลเสียต่อความสัมพันธ์แบบโรแมนติก (Robins & Beer, 2001)

อีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีผลทางลบกับความสัมพันธ์ของคนหลงตนเองคือ การใช้อคติเข้าข้างตนเอง Rhodewalt และ Morf (1998) เสนอว่า ในบริบทของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด คนหลงตนเองมีแนวโน้มจะตำหนิคนอื่นเกี่ยวกับความล้มเหลวที่เกิดขึ้น กลไกนี้ใช้เพื่อให้คนหลงตนเองสามารถรักษาอัตมโนทัศน์ที่เกินจริงได้ ทำให้มีผลทางลบต่อความสัมพันธ์แบบโรแมนติก เพราะบุคคลที่ใช้อคติเข้าข้างตนเองจะพยายามแยกตัวตนออกจากคู่รักเพื่อไม่ให้มีผลทางลบที่กระทบต่ออัตมโนทัศน์ของตน (McCullough et al., 2003)

กลวิธีการกำกับตนเอง (Self-regulation strategies) ของคนหลงตนเอง

คนหลงตนเองใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการตอบสนองการกำกับตนเอง ประสบการณ์ความรักสะท้อนได้จากการมองตนเองและรูปแบบการกำกับตนเอง การกำกับตนเอง

จึงเป็นวิธีในการควบคุมและรักษาอัตมโนทัศน์ รักษาความรู้สึกของการเหนือกว่าหรืออำนาจต่อผู้อื่น (Emmons, 1984)

งานวิจัยของ Rhodewalt และ Eddings (2002) พบว่า คนหลงตนเองมักบิดเบือนความจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคงความรู้สึกว่าตนยิ่งใหญ่ เพื่อปกป้องการเห็นคุณค่าในตนเอง การมีสถานภาพและมีอำนาจเหนือกว่าเป็นวิธีเพิ่มคุณค่าในตนเอง คนหลงตนเองจะคบหากับคนที่ประสบความสำเร็จหรือมีชื่อเสียง พยายามทำตนเองให้เป็นคนพิเศษและสำคัญ (Raskin & Terry, 1988) มีความสามารถและทักษะทางสังคม (Bradlee & Emmons, 1992) ไม่สนใจคนอื่น อีกทั้งพยายามทำตัวให้เป็นที่สังเกต ทำตนให้ดูดี ดึงความสนใจมาที่ตนเอง แสดงตัวให้บุคคลอื่นเห็นต่อต้านการคุกคามจากบุคคลอื่นโดยการโอ้อวด เสียงดัง วางท่า (Buss & Chiodo, 1991) ซึ่งถือเป็นการต้านทานสิ่งที่จะมาลดคุณค่าของตนเองเมื่อเผชิญผลป้อนกลับทางลบ

คนหลงตนเองมักจะเพ้อฝันถึงอำนาจและสถานภาพ (Campbell et al., 2002) ระบุความสำเร็จไปที่ตนเอง ชอบทำดีเอาหน้า แอบอ้างเครดิตเมื่อสิ่งดี ๆ เกิดขึ้น ตำหนิคนอื่นหรือสถานการณ์เมื่อตนล้มเหลว (Rhodewalt & Morf, 1998) Emmons (1984) เสนอว่า การประเมินความสำเร็จที่เกินจริงและระบุความล้มเหลวไปที่สถานการณ์ ทำให้คนหลงตนเองสามารถควบคุมและกำกับตนเองในการมีมุมมองต่อตนเองที่เกินจริงไว้ได้ อีกทั้งคนหลงตนเองจะมีอคติในการเข้าข้างตนเองซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกต่อบุคคลอื่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ธรรมชาติของคนหลงตนเอง ทักษะทางสังคม และกลวิธีระหว่างบุคคลที่ใช้กำกับตนเอง สภาพแวดล้อมทางสังคม เอื้อให้คนหลงตนเองรู้สึกดี เห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเชื่อมโยงกับการมีอำนาจเหนือ ความรู้สึกภูมิใจ การได้รับการชื่นชม ความสนใจ ทำให้เพิ่มความมั่นใจทางสังคม และเปิดโอกาสให้คนหลงตนเองเริ่มต้นความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Tracy & Robins, 2004) โดยการกำกับตนเองของคนหลงตนเองจะชัดเจนในเรื่องความรัก เพศสัมพันธ์ซึ่งเป็นการกำกับตนเองให้เกิดความรู้สึกดี ความพึงพอใจ โดยไม่เกี่ยวข้องกับความผูกพันทางอารมณ์ ความใกล้ชิด และการผูกมัด (Campbell & Foster, 2002) ดังนั้น คนหลงตนเองจะมีความรักแบบเล่นเกม ไม่ต้องการรักษาและคงความสัมพันธ์ไว้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิธีในการรักษาอำนาจและความเป็นอิสระ เป็นที่น่าสนใจว่า บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองจะมีความสามารถที่จะต่อต้านผลป้อนกลับทางลบจากคู่รักปัจจุบัน และไม่เต็มใจที่จะรับรู้ข้อมูลทางลบ เพราะสามารถจัดการกับผลป้อนกลับทางลบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rhodewalt & Eddings, 2002) ความสัมพันธ์แบบ โรแมนติกของคนหลงตนเองล้วนได้รับอิทธิพลจากการกำกับตนเองอย่างมาก เพื่อให้บรรลุความต้องการของตน ตั้งแต่การเริ่มต้นความสัมพันธ์จนถึงการยุติความสัมพันธ์ที่รวดเร็ว (Foster et al., 2003)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	16 ก.ค. 2555
เลขทะเบียน.....	247645
เลขเรียกหนังสือ.....	

รูปแบบความรัก

Rubin (1970) ให้นิยาม “ความรัก” ว่า “เป็นเจตคติเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งมีต่ออีกบุคคลหนึ่งในทิศทางที่แน่นอน” Hendrick และ Hendrick (1986) กล่าวว่า รูปแบบความรักหรือเจตคติเกี่ยวกับความรัก (love style or love attitudes) พัฒนามาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็กในครอบครัว แต่บุคลิกภาพและประสบการณ์ในชีวิตจะหล่อหลอมแนวคิดต่อความรัก และเจตคติเกี่ยวกับความรักเป็นตัวทำนายความพึงพอใจในความสัมพันธ์

Lee (1973) เชื่อว่าทุกคนต้องการหาความรักในรูปแบบที่น่าพึงพอใจให้กับตน เขาพยายามแบ่งประเภทของความรัก โดยใช้บัตรคำ เรียกว่า “Love story card sort” และให้ผู้ร่วมการทดลองคิดถึงความสัมพันธ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบันและในอนาคต โดยใช้แม่สื่ออธิบายความรักรูปแบบต่าง ๆ Lee เรียกแนวคิดนี้ว่า “สี่สันของความรัก” โดยมีแม่สี่ 3 สัน คือ สี่แดงแทนความรักแบบเสน่หา (Eros) สี่น้ำเงินแทนความรักแบบเล่นเกม (Ludus) และสี่เหลืองแทนความรักแบบมิตรภาพ (Storge) ซึ่งเป็นรูปแบบความรักพื้นฐาน (Primary love styles) และมีรูปแบบความรักย่อย ๆ (secondary love styles) โดยการรวมรูปแบบความรักพื้นฐาน 2 ประเภทเข้าด้วยกัน ได้แก่ สี่เขียวแทนความรักแบบใช้เหตุและผล (Pragma) รวมความรักแบบเล่นเกมและความรักแบบมิตรภาพ ถัดมาคือ ความรักสีม่วงแทนความรักแบบลุ่มหลง (Mania) ประกอบด้วยความรักแบบเสน่หาและความรักแบบเล่นเกม และสี่ส้มแทนความรักแบบเสียสละ (Agape) ซึ่งมีความรักแบบเสน่หาและความรักแบบมิตรภาพ โดยได้ให้คำนิยามรูปแบบของความรักและลักษณะของบุคคลที่มีความรักในแต่ละรูปแบบดังนี้

1. ความรักแบบเสน่หา (Eros) คือ ผู้ที่เชื่อและมีความดึงดูดใจกับคู่รักตั้งแต่แรกพบ ต้องการความผูกพันทางร่างกายและอารมณ์สูง พึงพอใจกับการมีอารมณ์ที่เร่าร้อน ต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนรัก พร้อมทั้งจะรักและยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ พยายามที่จะพัฒนาสายสัมพันธ์กับคนรักอย่างรวดเร็วเปิดเผยตนเองอย่างซื่อสัตย์และจริงจังสนใจแต่เฉพาะคู่ของตน และไม่เรียกร้องความเป็นเจ้าของจากคู่รัก

2. ความรักแบบเล่นเกม (Ludus) คือ ความรักที่มีความผูกพันกันเพียงชั่วคราว คล้ายการเล่น เกม มีคู่รักหลายคนในเวลาเดียวกัน และพยายามหลีกเลี่ยงการสร้าง ความผูกพันทางอารมณ์อย่างลึกซึ้งกับคู่รัก ไม่แสดงความหึงหวงและความเป็นเจ้าของ รวมทั้งไม่ต้องการให้คู่รักแสดงความหึงหวงและความเป็นเจ้าของด้วยเช่นกัน ยอมเผชิญว่าคู่อาจไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จึงมักพอใจการมีเพศสัมพันธ์ โดยคิดว่าเป็นเรื่องสนุก ไม่ต้องการการผูกมัด เพื่อรักษาความเป็น

อิสระของตนเอาไว้ ซึ่งอาจจะสมดูลหรือไม่สมดูลกับความต้องการความผูกพันของคู่รัก แม้บุคคลจะไม่ปรารถนาที่จะทำให้คู่ของตนเจ็บปวด แต่การโกหกและการไม่ซื่อสัตย์เกิดขึ้นได้เสมอ

3. ความรักแบบมิตรภาพ (Storge) คือ ความรักที่มีพื้นฐานมาจากมิตรภาพ คู่รักมักรู้จักกันมาแบบเพื่อนเป็นเวลานาน มีความใกล้ชิดสนิทสนมคุ้นเคยกัน เข้าใจกัน คู่รักแบบมิตรภาพต้องการที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป มักทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน บุคคลที่มีความรักแบบนี้จะพิจารณาความรักในฐานะที่เป็นพื้นฐานของสังคมและครอบครัว โดยปราศจากความใคร่และไม่ต้องการความตื่นเต้นเร้าใจ แต่ต้องการมิตรภาพที่แนบแน่น

4. ความรักแบบใช้เหตุและผล (Pragma) คือ ความรักที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ไม่ใช้ความรู้สึกในการตัดสินใจ ผู้ที่มีความรักแบบมีเหตุผลจะแสวงหาคู่รักที่เหมาะสมกับตนมากที่สุด ใช้เหตุและผลพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ประกอบกัน เช่น คุณสมบัติของคู่รัก ภูมิหลัง (ครอบครัว การศึกษา อาชีพ) คุณภาพความสัมพันธ์ ความพึงพอใจซึ่งกันและกัน บุคคลอาจจะแสวงหาคู่รักที่มีลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกับตนหรือแตกต่างกับตนเพื่อเติมเต็มความต้องการของกันและกันให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด โดยมีจุดหมายที่จะมีความสัมพันธ์กันในระยะยาวและต้องการที่จะรู้จักคู่รักของตนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถ้าบุคคลพิจารณาว่าคู่รักไม่เหมาะสมกับตน บุคคลก็อาจจะยุติความสัมพันธ์ลง

5. ความรักแบบลุ่มหลง (Mania) คือ ความรักที่ปรารถนาความใกล้ชิดกัน ต้องการความเป็นเจ้าของของกันและกันสูง ความต้องการที่จะครอบครอง มักจะเกิดความหึงหวงและการเข้าใจผิดกัน รวมทั้งมีอาการทางกายและทางจิตเกิดขึ้น ผู้ที่มีความรักแบบลุ่มหลงจะหมกมุ่นอยู่กับความคิดที่เกี่ยวกับคู่ของตน ปรารถนาที่จะใช้เวลาอยู่กับคู่ตลอดเวลา บุคคลจะเกิดความวิตกกังวลทันทีถ้าคู่ของตนขาดความสนใจหรือไม่แสดงความรักตามที่ปรารถนา เชื่อว่าถ้าตนมีชีวิตโดยปราศจากความรัก ชีวิตของตนก็จะไม่มีค่า

6. ความรักแบบเสียสละ (Agape) คือ ความรักที่บุคคลต้องการเป็นฝ่ายให้มากกว่าฝ่ายรับ คิดถึงความสุขและผลประโยชน์ของคู่รักเป็นหลัก โดยไม่กังวลถึงความต้องการของตนเองและไม่คาดหวังที่จะได้รับอะไรกลับคืนจากคนรัก ห่วงใย ใส่ใจ ให้อภัย ไม่เรียกร้อง มีการสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันสูง ดังนั้น "การให้" จึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับความรักแบบเสียสละ

แนวคิดของ Lee เป็นพื้นฐานในงานวิจัยจำนวนมากในระยะต่อมา เจตคติเกี่ยวกับความรักของแต่ละบุคคลจะส่งผลต่อรูปแบบความรัก นอกจากนี้ ลักษณะบุคลิกภาพ ความแตกต่างระหว่างเพศ ภูมิหลัง เชื้อชาติ สถานภาพ อายุ ค่านิยม ประสบการณ์ความรัก ระยะเวลาความสัมพันธ์ ล้วนมีความสัมพันธ์กับเจตคติเกี่ยวกับความรัก (Hendrick & Hendrick, 1986)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Feeney และ Noller (1990) กล่าวว่า รูปแบบความรักมาจากประสบการณ์ของครอบครัวที่สะท้อนความเชื่อและเจตคติที่บุคคลมีเกี่ยวกับความรัก และอาจมาจากความทรงจำในวัยเด็ก โดยผู้ที่มีความรักแบบเสน่หารายงานความทรงจำในวัยเด็กที่มีความสุข ผูกพัน อบอุ่นกับพ่อแม่ และพี่น้อง ซึ่งมีผลต่อความรักในวัยผู้ใหญ่ที่มีความจริงจัง เคารพกันและกัน สัมพันธ์กับรูปแบบความผูกพันแบบมั่นคง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Fricker และ Moore (2002) พบว่า รูปแบบความผูกพันแบบมั่นคงสัมพันธ์กับความรักแบบเสน่หา บุคคลที่รับรู้ตนเองทางบวกจะเห็นคุณค่าในตนเองสูงและมีอิทธิพลทางบวกโดยตรงต่อความพึงพอใจในความสัมพันธ์ ส่วนรูปแบบความผูกพันแบบหลบหลีกมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรักแบบเล่นเกมและมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความรักแบบเสน่หาและเสียสละ อีกทั้งลักษณะรูปแบบความผูกพันวิตกกังวลยังสะท้อนความรักแบบลุ่มหลง โดยบุคคลจะต้องการผูกมัดในความสัมพันธ์แบบโรแมนติกอย่างมากและขึ้นกับผู้รักของตนเป็นสำคัญ

Morrow, Clark, และ Brock (1995) พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบความรักและคุณภาพของความสัมพันธ์แบบโรแมนติก ผู้ร่วมการทดลองเป็นผู้รัก จำนวน 186 คน ให้ตอบมาตรวัดเจตคติเกี่ยวกับความรัก ซึ่งจะใช้คะแนนที่ได้เป็นตัวทำนายคุณภาพของความสัมพันธ์ของผู้รัก ผลการศึกษาพบว่า ความรักแบบเสน่หา ความรักแบบเล่นเกม และความรักแบบเสียสละจะมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพของความสัมพันธ์มากกว่ารูปแบบความรักประเภทอื่น ๆ และบุคคลจะเลือกผู้รักที่มีรูปแบบความรักคล้ายกับรูปแบบความรักของตน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Hahn และ Blass (1997) โดยรูปแบบความรักที่บุคคลคล้ายคลึงกับผู้รักมากที่สุดคือความรักแบบมิตรภาพและเสียสละและคล้ายคลึงกับผู้รักน้อยที่สุดคือ ความรักแบบเล่นเกม ผู้รักที่มีรูปแบบความรักคล้ายคลึงกันจะมีแนวโน้มจะอยู่ด้วยกันและมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์มากกว่าผู้รักที่มีรูปแบบความรักแตกต่างกัน งานวิจัยพบด้วยว่าผู้ที่มีความรักแบบเสน่หาและเสียสละจะเป็นที่พึงพอใจของผู้รักมากที่สุดและสัมพันธ์กับการผูกมัดของผู้รักในระดับสูง ส่วนผู้ที่มีรูปแบบความรักแบบเล่นเกมจะเป็นที่พึงพอใจน้อยที่สุดและไม่ต้องการการผูกมัดกับผู้รัก ทั้งนี้ ผู้รักที่มีรูปแบบความรักไม่สอดคล้องกันอาจจะทำให้ความสัมพันธ์ไม่ราบรื่นและเกิดความขัดแย้งได้ เพราะความคาดหวังในความสัมพันธ์แตกต่างกัน

Davies (1996) ศึกษารูปแบบความรักกับบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบพบว่า บุคลิกภาพแบบเปิดตัวมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรักแบบเสน่หาและความรักแบบเล่นเกม ขณะที่บุคลิกภาพไม่มั่นคงทางอารมณ์มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรักแบบลุ่มหลง และมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความรักแบบใช้เหตุและผล ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีรูปแบบความรักแตกต่างกันและมีระดับความพึงพอใจที่แตกต่างกัน

วาริน เทพायน (2542) พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ เพศ รูปแบบของความรักและความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับคู่รักคนไทย จำนวน 100 คู่ อายุระหว่าง 17-40 ปี พบว่า ความรักแบบเสน่หา ความรักแบบมิตรภาพ และความรักแบบเสียสละนำไปสู่ความพึงพอใจในความสัมพันธ์สูง ส่วนความรักแบบเล่นเกมจะนำไปสู่ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ต่ำ แต่ความรักแบบใช้เหตุผลและความรักแบบลุ่มหลงไม่พบว่ามีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ และเพศชายมีรูปแบบความรักแบบเสน่หาและเสียสละมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้ อายุมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความรักแบบลุ่มหลง เมื่ออายุเพิ่มขึ้นและมีระยะเวลาคบกับคนรักนานขึ้นจะทำให้มีความรักแบบลุ่มหลงลดลง ทั้งนี้ จำนวนครั้งที่เคยมีความรักมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรักแบบเล่นเกมและมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความรักแบบเสียสละ โดยบุคคลที่เคยมีความรักหลายครั้งมีแนวโน้มจะมีความรักแบบเล่นเกมสูงขึ้น มีความรักแบบเสียสละและความพึงพอใจในความสัมพันธ์ลดลง

Broemer และ Blumle (2003) ศึกษารูปแบบความผูกพัน รูปแบบความรัก และตัวแปรโมเดลการลงทุนพบว่า บุคคลที่มีรูปแบบความผูกพันไม่มั่นคงจะรายงานว่าตนไม่พึงพอใจในความสัมพันธ์โรแมนติก ส่วนรูปแบบความผูกพันแบบหลบหลีกมีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่ำ การลงทุนต่ำ และรับรู้ว่าทางเลือกดีกว่า ไม่ผูกมัดกับคนรัก และรูปแบบความผูกพันแบบวิตกกังวลมีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจ การผูกมัด และการลงทุนระดับต่ำ ส่วนรูปแบบความผูกพันแบบมั่นคงสัมพันธ์กับความรักแบบเสน่หาและเสียสละ บุคคลจะมีความพึงพอใจ ลงทุนและการผูกมัดสูง ทางเลือกน้อย และมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ ตรงกันข้ามกับความรักแบบเล่นเกมที่บุคคลจะพึงพอใจและลงทุนต่ำ มีทางเลือกมาก ทำให้ผูกมัดต่ำ

งานวิจัยของ Mallandain และ Davies (1994) พบว่า ผู้ชายมีความรักแบบเล่นเกมมากกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงจะมีความรักแบบมิตรภาพ ความรักแบบลุ่มหลง และความรักแบบมีเหตุผลมากกว่าผู้ชาย ซึ่งอาจมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและความแตกต่างระหว่างเพศ และความรักแบบเสน่หาและเสียสละมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพความสัมพันธ์ และความรักแบบเล่นเกมมีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพความสัมพันธ์ (Davis, & Latty-Mann, 1987)

การวัดเจตคติเกี่ยวกับความรัก

Hendrick และ Hendrick (1986) พัฒนามาตรวัดเจตคติเกี่ยวกับความรักหรือ Love Attitudes Scale (LAS) ขึ้น ตามทฤษฎีสี่ด้านของความรักของ Lee (1973) เป็นมาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต มีระดับการตอบ 5 ระดับ มีข้อกระทงทั้งหมด 42 ข้อ วัดความรัก 6 รูปแบบ ได้แก่ ความรักแบบเสนาหา ความรักแบบเล่นเกม ความรักแบบมิตรภาพ ความรักแบบใช้เหตุและผล ความรักแบบลุ่มหลง และความรักแบบเสียสละ รูปแบบละ 7 ข้อกระทง เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 807 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .68 (ความรักแบบมิตรภาพ) ถึง .83 (ความรักแบบเสียสละ) และใช้วิธีวัดซ้ำได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มากกว่า .70 การวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า แต่ละองค์ประกอบแยกกันได้ชัดเจน งานวิจัยของ Hahn และ Blass (1997) พบว่า ความรักแบบเสนาหามีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรักแบบเสียสละและความรักแบบลุ่มหลง ความรักแบบใช้เหตุและผลมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรักแบบมิตรภาพ ความรักแบบเล่นเกมมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความรักแบบเสียสละ งานวิจัยต่อ ๆ มาได้มีการนำมาตรวัดเจตคติเกี่ยวกับความรักนี้ไปใช้อย่างแพร่หลาย รวมทั้งศึกษาข้ามวัฒนธรรม (Arnold & Thompson, 1996; Davis & Latty-Mann, 1987; Fricker & Moore, 2002; Jonason & Kavanagh, 2010; Mallandain & Davies, 1994)

การผูกมัด

การผูกมัด (Commitment) เป็นสถานะที่รวมองค์ประกอบทางปัญญาและอารมณ์ที่นำไปสู่การผูกพัน และแรงจูงใจที่จะดำเนินความสัมพันธ์ ระดับของการผูกมัดถูกกำหนดจากความสัมพันธ์ของ 3 องค์ประกอบ คือ ความพึงพอใจ การลงทุน และทางเลือกที่รับรู้ได้ ซึ่งประเมินจากรางวัลและต้นทุนที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ (Johnson & Rusbult, 1989)

Rusbult (1983) ทดสอบภาวะสันนิษฐานของการผูกมัดระหว่างบุคคลด้วยโมเดลการลงทุน (Investment model) โดยเสนอว่า ระดับของการผูกมัดมีอิทธิพลต่อบุคคลที่จะตัดสินใจที่จะคงความสัมพันธ์ไว้หรือละทิ้งความสัมพันธ์นั้นลง รวมทั้งทำให้บุคคลเห็นว่าทางเลือกอื่นมีคุณภาพน้อยลง Van Lange และคณะ (1997) กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์มาก คุณภาพทางเลือกน้อย และการลงทุนในความสัมพันธ์มาก บุคคลจะยิ่งผูกมัดในความสัมพันธ์มากขึ้น

โมเดลการลงทุนพัฒนามาจากทฤษฎีการพึ่งพาระหว่างบุคคล (Interdependence theory) ของ Kelly และ Thibaut (1978) ที่มีแนวคิดการแลกเปลี่ยนทางสังคม ระดับของการ

ผูกมัดมีอิทธิพลต่อการคงความสัมพันธ์หรือการยุติความสัมพันธ์ Rusbult (1983) ได้เสนอองค์ประกอบของการผูกมัดระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

1. เจตนาที่จะคงความสัมพันธ์นั้นไว้ (intent to persist)
2. การคำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวจากการกระทำที่เกิดขึ้นในตอนนั้น

(long-term orientation)

3. ความรู้สึกผูกพันทางจิตใจ (feelings of psychological attachment)

Agnew, Van Lange, Rusbult, และ Langston (1998) เสนอว่า องค์ประกอบของการผูกมัดเป็นประสบการณ์ที่เป็นผลจากความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย โดยความต้องการที่จะคงความสัมพันธ์ไว้เป็นประสบการณ์ทางจิตในด้านเจตนา (conative) การคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวเป็นประสบการณ์ทางจิตในด้านปัญญา (cognitive) และความผูกพันทางจิตใจเป็นประสบการณ์ทางจิตในด้านความรู้สึก (affective) ผู้ที่มีการผูกมัดสูงจะมีลักษณะทั้ง 3 ด้านนี้ในระดับสูง มีความผูกพันทางจิตใจและมีแรงจูงใจที่จะสานความสัมพันธ์ให้ดำเนินต่อไป วางอนาคตไว้ร่วมกัน โมเดลการลงทุนที่พัฒนาขึ้นจึงใช้ศึกษาและทำนายการผูกมัดในความสัมพันธ์แบบโรแมนติกของคู่รัก ตลอดจนคุณภาพและความยั่งยืนในความสัมพันธ์ แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นความคาดหวังหรือผลลัพธ์ที่บุคคลจะได้รับจากความสัมพันธ์ทั้งโดยตรงและโดยนัย บุคคลจะพึงพอใจในความสัมพันธ์ ถ้ารางวัลที่บุคคลรับรู้และคาดหวังจากความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ได้ผลลัพธ์ทางบวก และรับรู้ว่าต้นทุนของความสัมพันธ์ต่ำ ความพึงพอใจจะสูงขึ้น ดังนั้น ความพึงพอใจในความสัมพันธ์จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการผูกมัด ยิ่งบุคคลมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น จะยิ่งผูกมัดสูงขึ้น คู่รักจะมีความสุขและมองว่าได้เติมเต็มความต้องการของตน (Rusbult & Buunk, 1993)

2. คุณภาพของทางเลือก (Alternative quality) เป็นทางเลือกที่บุคคลรับรู้ได้ ทางเลือกอาจจะเป็นการนัดเที่ยวกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่รักของตน นัดเที่ยวกับเพื่อน คู่ชา ครอบครัว การใช้เวลาอยู่คนเดียว การทำงานอดิเรก คุณภาพของทางเลือกมีความสัมพันธ์ทางลบกับการผูกมัด ยิ่งมีทางเลือกอื่นที่มีคุณภาพมาก บุคคลจะยิ่งผูกมัดน้อยลง อีกทั้งเมื่อบุคคลไม่พึงพอใจในความสัมพันธ์ ทางเลือกอื่นจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าของบุคคล ดังนั้น ทางเลือกที่บุคคลมีนอกเหนือความสัมพันธ์จึงนำไปสู่การผูกมัดที่ต่ำลง ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่ลดลง ยิ่งทางเลือกมาก ยิ่งผูกมัดน้อย ยิ่งทางเลือกน้อย บุคคลจะผูกมัดสูง แต่ถ้าไม่มีทางเลือกอื่น บุคคลจะยังคงรักษาความสัมพันธ์ไว้ได้

3. การลงทุน (Investment) เป็นสิ่งที่บุคคลมีในความสัมพันธ์หรือแหล่งทรัพยากรที่เป็นรูปธรรม เช่น ที่อยู่ บัญชี บุตร ทรัพย์สิน เพื่อน หรือนามธรรม เช่น ระยะเวลาของความสัมพันธ์

การผูกพันทางอารมณ์ การเสียสละ กิจกรรมที่ทำร่วมกัน ความทรงจำ ธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติร่วมกัน การลงทุนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการผูกมัด ยิ่งบุคคลมีการลงทุนกับคู่รักมาก จะยิ่งผูกมัดตนเองกับคู่รักมากขึ้น เพราะไม่ต้องการจะสูญเสียสิ่งที่ตนได้เคยลงทุนในความสัมพันธ์กับคนรักไป (Rusbult & Buunk, 1993)

Van Lange และคณะ (1997) อธิบายองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านว่า หากบุคคลมีการผูกมัดกับคู่รักสูง มีความพึงพอใจและลงทุนสูงแต่ทางเลือกมีคุณภาพต่ำ บุคคลจะคงความสัมพันธ์ไว้ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลผูกมัดต่ำ จะพึงพอใจและลงทุนต่ำ ทางเลือกอื่นจะมีคุณภาพสูง บุคคลก็จะยุติความสัมพันธ์และเริ่มต้นความสัมพันธ์ครั้งใหม่กับบุคคลอื่น

ดังนั้น การผูกมัดจะขึ้นอยู่กับการทำงานของกลไกที่จะรักษาความสัมพันธ์ทั้ง 3 ปัจจัย คือ

1. มีความพึงพอใจในความสัมพันธ์สูง (high satisfaction) กล่าวคือ ความสัมพันธ์นั้นตอบสนองความต้องการสำคัญ ๆ ได้ เช่น การต้องการความใกล้ชิด ความต้องการความเป็นมิตร ความต้องการทางอารมณ์ ความต้องการความปลอดภัย

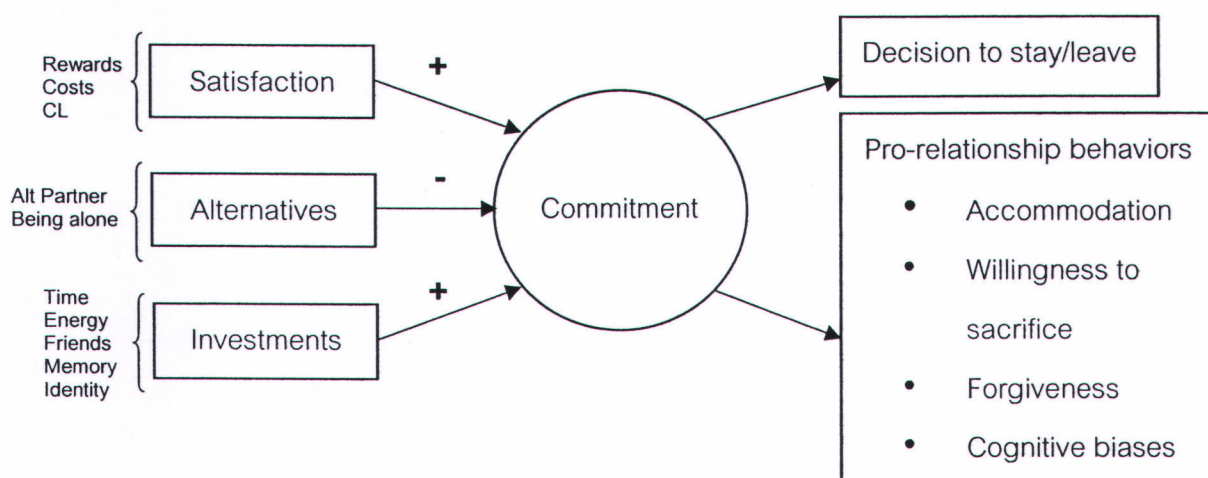
2. ทางเลือกอื่น ๆ มีคุณภาพลดลง (poor quality of alternative) ความต้องการที่สำคัญของบุคคลไม่ได้รับการทำให้พึงพอใจจากทางเลือกอื่น ๆ

3. มีการลงทุนในความสัมพันธ์สูง (high investment size) การลงทุนหมายถึงรวมถึงการลงทุนจากภายใน (intrinsic) เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีผลต่อความสัมพันธ์ เช่น การใช้เวลา การเปิดเผยตนเอง และการลงทุนจากภายนอก (extrinsic) เป็นทรัพยากรที่ไม่ได้เกี่ยวกับความสัมพันธ์โดยตรง แต่ก็ไม่สามารถตัดออกไปจากความสัมพันธ์ได้ เช่น การมีบุคคลรอบข้างร่วมกัน เช่น มีเพื่อน การแบ่งปันประสบการณ์และความทรงจำ การเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน

Rusbult (1983) กล่าวว่า ความพึงพอใจในความสัมพันธ์อาจมีอิทธิพลน้อยที่สุดที่คนเราจะผูกมัดกัน เพราะบุคคลอาจไม่พึงพอใจ แต่ยังคงผูกมัดในความสัมพันธ์ ในทางกลับกัน แม้ว่าบุคคลจะพึงพอใจในความสัมพันธ์ แต่หากทางเลือกอื่นน่าพึงปรารถนามากกว่า ลงทุนน้อยกว่า บุคคลจะไม่ผูกมัด อีกทั้ง บุคคลที่ผูกมัดสูงจะให้ความสนใจ ให้เวลากับบุคคลหรือสิ่งที่ตนเองผูกมัดมากกว่าสิ่งอื่น ทำให้ไม่สนใจที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกอื่น ๆ จึงยิ่งรู้สึกว่าได้ผูกมัดกับบุคคลหรือสิ่งนั้นเพิ่มขึ้น งานวิจัยให้นักศึกษา 34 คนเข้าร่วมการศึกษาระยะยาว (1 ปีการศึกษา) และให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตนกับคู่รักทุก 17 วัน ผลที่ได้พบว่าความพึงพอใจและการลงทุนเพิ่มขึ้น รับรู้ว่าคุณภาพของทางเลือกลดลง ทำให้ผูกมัดในความสัมพันธ์เพิ่มขึ้น

Rusbult, Johnson, และ Morrow (1986) กล่าวว่า การผูกมัดยังสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่สนับสนุนความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การรวมขอมหรือความเต็มใจที่จะยับยั้งการตอบสนองที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมทางลบของคู่รัก ความเต็มใจที่จะเสียสละเพื่อความสัมพันธ์ที่ดี เช่น การเข้า

ร่วมในกิจกรรมที่ตนไม่ได้สนใจแต่คู่รักสนใจ ความเต็มใจที่จะให้อภัย (Murray, Holmes, & Griffin, 2008) อคติทางปัญญา โดยคู่รักจะรับรู้ว่าคุณสมบัติของตนดีกว่าคนอื่น คิดว่าคุณสมบัติมีข้อดีมากและมีข้อเสียน้อย (Van Lange et al., 1997) ทำให้มีการผูกมัดสูง ระดับการผูกมัดจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจะอยู่หรือออกจากความสัมพันธ์ โดยแต่ละองค์ประกอบจะพิจารณาถึงรางวัลที่บุคคลได้รับซึ่งเป็นผลทางบวกจากความสัมพันธ์ และต้นทุนที่บุคคลสูญเสียจากความสัมพันธ์ซึ่งเป็นผลทางลบ สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการผูกมัดกับคู่รัก

ดัดแปลงจาก Van Lange, P. A., Agnew, C. R., Harinck, F., & Steemers, G. E. M. (1997).

From game theory to real life: How social value orientation affects willingness to sacrifice in ongoing close relationships [Electronic version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1330-1344.

Wieselquist, Rusbult, Foster, และ Agnew (1999) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของการผูกมัด พฤติกรรมที่สนับสนุนความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความไว้วางใจในความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดพบว่า การพึงพาระหว่างคู่รักทำให้เกิดการผูกมัดที่แนบแน่น ทำให้เกิดพฤติกรรมที่สนับสนุนความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เมื่อคู่รักรับรู้พฤติกรรมที่สนับสนุนความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จะรู้สึกไว้วางใจของตนและเพิ่มความไว้วางใจต่อกันมากขึ้น

Arriaga และ Agnew (2001) กล่าวว่า การผูกมัดเป็นการรักษาความสัมพันธ์ในความสัมพันธ์แบบโรแมนติกในระยะยาว ทำนายความยั่งยืนในความสัมพันธ์ และเป็นกลไกในการปรับตัวในความสัมพันธ์ การลดทางเลือกที่น่าดึงดูดใจ (Johnson & Rusbult, 1989) โดยการมี

ลักษณะเน้นความสัมพันธ์เป็นองค์ประกอบหลักของการผูกมัด รวมถึงแรงจูงใจที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสถานะของคู่รัก ดังนั้น การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์จะเพิ่มการผูกมัดได้มากขึ้น เพราะคนที่มีการผูกมัดสูงจะมีลักษณะพึงพาอาศัยกัน มีแนวโน้มที่จะรับรู้ว่าคุณรักเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิตตน ให้ความรัก และช่วยเหลือคนรักในด้านต่าง ๆ (Agnew et al., 1998)

การวัดการผูกมัด

มาตรวัดการผูกมัดกับคู่รักสร้างขึ้นตามโครงสร้างของมาตร Relationship Questionnaires ของ Rusbult (1983) มี 6 องค์ประกอบคือ ความพึงพอใจ (satisfaction) คุณภาพของทางเลือก (alternative quality) และการลงทุน (investment) การได้รับรางวัล (rewards) การสูญเสีย (costs) และการผูกมัดกับคู่รัก (commitment) มีข้อกระทงจำนวน 12 ข้อ ต่อมา Rusbult, Martz, และ Agnew (1998) ได้พัฒนามาตรวัดโมเดลการผูกมัดกับคู่รัก (the Investment Model Scale) แบ่งเป็น 4 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านความพึงพอใจ ด้านคุณภาพของตัวเลือก ด้านการลงทุน และด้านการผูกมัด โดยปรับแก้ไขจากมาตรวัดเดิม และมีการตรวจสอบความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือที่ใช้วัดภาวะสันนิษฐานหลัก 4 ด้าน เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า มาตรวัดการผูกมัดมีความตรงเชิงจำแนกอยู่ในเกณฑ์ดี ข้อกระทงแบ่งเป็น 2 ประเภทในมาตรย่อย ได้แก่ ข้อกระทงเฉพาะ (facet items) เป็นข้อกระทงเฉพาะของภาวะสันนิษฐานแต่ละด้าน เป็นมาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 4 ระดับ และข้อกระทงรวม (global items) ที่ใช้วัดภาวะสันนิษฐานโดยรวม เป็นมาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 9 ระดับ

บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง รูปแบบความรักแบบเล่นเกม และการผูกมัด

Foster และ Campbell (2005) พบว่า คนหลงตนเองจะไม่ยอมรับถึงเหตุผลที่คนรักจะไม่ผูกมัดกับตนและด้านทานสิ่งที่จะมาทำให้ตนเองสงสัยในการผูกมัดของคู่รักที่มีกับตน โดยให้ผู้ร่วมทดลองเขียนว่าทำไมคู่รักของตนจึงผูกมัดและไม่ผูกมัดกับตนอย่างละ 10 ข้อ งานวิจัยพบว่า คนที่หลงตนเองสูงนึกถึงเหตุผลทางลบได้น้อยเพราะรับรู้ว่าคุณดีกว่าผู้อื่น มั่นใจในตนเองสูง ด้านทานสิ่งที่จะมาลดคุณค่าของตนเองและผลป้อนกลับทางลบจากคู่รัก ซึ่งเป็นกลวิธีการกำกับตนเองเพื่อรักษาความรู้สึกเหนือกว่าและคุณค่าของตนเองไว้ (Morf & Rhodewalt, 2001)

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองต้องการอำนาจสูง ชอบเปิดตัว ชอบแสดงออก (Campbell & Foster, 2007) ไม่ดึงดูดใจกับคนที่ต้องการความใกล้ชิด ไม่ห่วงใยผู้อื่น คิดว่าตนเองควรได้รับสิ่งที่ดีกว่าคนอื่น ๆ (Watson et al., 1984) ไม่มีความสัมพันธ์ทางจิตใจกับบุคคลอื่น คิดถึงแต่ความต้องการของตนแสวงหาผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ (Foster, 2008) มองผลประโยชน์ที่จะได้รับ แต่ไม่ต้องการจะตอบแทนอะไรกลับคืน คนหลงตนเองยังคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางเพศมากกว่า ความผูกพันใกล้ชิด งานวิจัยพบว่าคนหลงตนเองมีเพศสัมพันธ์กับคนหลายคน เพราะมีความพึงพอใจและลงทุนน้อยกับคนรัก มีทางเลือกมาก มีคนรักหลายคน เมื่อพบทางเลือกอื่นที่น่าดึงดูดใจกว่าจะละทิ้งความสัมพันธ์อย่างรวดเร็ว (Foster, Shrira, & Campbell, 2006) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยพบว่าเพศไม่ได้กำกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบหลงตนเองและการผูกมัด (Foster et al., 2006)

Campbell และ Foster (2002) ใช้โมเดลการผูกมัดกับคู่รักวัดความสัมพันธ์ของคู่รัก นักศึกษาชาวอเมริกันกับบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง โดยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความหลงตนเองและการผูกมัดในความสัมพันธ์พบว่า ความหลงตนเองมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางลบกับการผูกมัด คนหลงตนเองจะพึงพอใจในความสัมพันธ์ลดลง ลงทุนต่ำ ไม่ค่อยใส่ใจและไม่ทุ่มเทในความสัมพันธ์กับคนรัก รับรู้และสนใจต่อทางเลือกอื่นสูง เพราะคนหลงตนเองจะมองหาการชื่นชมจากคนอื่น และคิดว่าตนดึงดูดใจจึงรับรู้ว่ามีทางเลือกมากกว่า ช่วงเริ่มต้นความสัมพันธ์ คู่รักจะมองว่าคนหลงตนเองดีพร้อมทุกด้าน แต่ต่อมาจะรับรู้มุมมองที่ไม่น่าปรารถนา คนหลงตนเองจึงเริ่มต้นความสัมพันธ์กับคนใหม่ที่ยังมองไม่เห็นข้อบกพร่องของตน ทำให้ไม่ผูกมัดกับคู่รัก และอาจมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ของตน คนหลงตนเองยังรายงานด้วยว่าตนเองขาดการผูกมัด (Foster, 2008) ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานข้อที่ 1 ในการศึกษาที่ 1 ว่า “บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสามารถทำนายการผูกมัดในความสัมพันธ์ได้”

Foster (2008) กล่าวว่า การที่คนหลงตนเองมีการผูกมัดต่ำ เพราะคนหลงตนเองมีรูปแบบความรักแบบเล่นเกม (ludus) จึงมีแนวโน้มที่จะพึงพอใจในความสัมพันธ์ต่ำ ไม่ต้องการสร้างความผูกพันกับคู่รักอย่างลึกซึ้ง หลีกเลี่ยงการมีความใกล้ชิดกับคนรัก พยายามที่จะเปลี่ยนคนรักไปเรื่อย ๆ ทั้งยังไม่ต้องการให้ใครมาแสดงความหึงหวงหรือแสดงความเป็นเจ้าของ คนหลงตนเองจะรายงานความสัมพันธ์แบบชั่วคราว อีกทั้งการมีความรักแบบเล่นเกมยังเป็นการเพิ่มความหลงตนเองให้กับคนหลงตนเอง เพราะบุคคลยังคงรักษาความต้องการอำนาจ (need for power) และความเป็นอิสระ (need for autonomy) ในความสัมพันธ์ไว้ได้ (Campbell & Foster, 2007)

Le และ Gaines (2005) ศึกษาความหลงตนเองและความรักที่ไม่มีวุฒิภาวะในฐานะตัวแปรส่งผ่านระหว่างความเป็นปัจเจกบุคคลแนวตั้ง กล่าวคือ บุคคลที่ต้องการความโดดเด่น อำนาจ และสถานภาพสูง ชอบแข่งขัน เน้นตนเอง และความรักแบบเล่นเกมที่เน้นเติมเต็มความต้องการ และความปรารถนาของตน พบว่า ความเป็นปัจเจกบุคคลมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความหลงตนเอง และความหลงตนเองมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรักแบบเล่นเกม อย่างไรก็ตาม เพศ ไม่ได้กำกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลนิยมแนวตั้ง ความรักแบบเล่นเกม และบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง

งานวิจัยของ Campbell และคณะ (2002) ได้ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพบว่า บุคลิกภาพแบบหลงตนเองทำนายการผูกมัดได้ โดยมีความรักแบบเล่นเกมเป็นตัวแปรส่งผ่าน คนหลงตนเองมักชอบมีคู่รักหลายคนในเวลาเดียวกัน เห็นว่าตนมีทางเลือกมาก ถ้าต้องยุติความสัมพันธ์กับคนรักคนใดคนหนึ่งก็สามารถที่จะไปคบหากับคนรักคนอื่น ๆ ได้ทันที ไม่คบหากับใครจริงจัง และทุ่มเทให้กับความสัมพันธ์ในระดับต่ำ หลีกเลี่ยงที่จะให้ความใกล้ชิดทางด้านจิตใจ

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมา เมื่อพิจารณาบุคลิกภาพแบบหลงตนเองจะเห็นว่าการผูกมัดถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและมีผลต่อความสัมพันธ์กับคนรัก คนหลงตนเองจะมีความรักแบบเล่นเกมและมีคุณสมบัติต่าง ๆ ที่นำไปสู่การผูกมัดในระดับต่ำ เพราะคนหลงตนเองขาดความเห็นอกเห็นใจ ไม่สนใจที่จะใกล้ชิดกับคู่รัก ทำให้ความสัมพันธ์กับคู่รักปัจจุบันไม่ราบรื่น จึงไม่ค่อยจะพึงพอใจในความสัมพันธ์แบบโรแมนติกได้นาน ซึ่งมาจากความจริงที่ว่า คนหลงตนเองมักจะมองหาคู่รักที่สมบูรณ์แบบหรือคู่รักในอุดมคติอยู่ตลอดเวลา ชอบพบปะคนใหม่ ๆ ซึ่งเป็นผลดีเพียงระยะแรกของความสัมพันธ์ จากนั้นความสัมพันธ์กับคู่รักจะจางหายไป การผูกมัดในระดับต่ำยังทำให้คู่รักลดความพึงพอใจในความสัมพันธ์ลง ยิ่งไปกว่านั้น คนหลงตนเองจะมองความรักเหมือนการเล่นเกม สนุกกับการทำให้คนรักรู้สึกไม่แน่ใจที่จะผูกมัดในความสัมพันธ์ไม่ค่อยสนใจคนรัก ซึ่งเป็นวิธีในการกำกับตนเองของคนหลงตนเอง ทั้งต่อรองและควบคุมคนรัก และใช้ความรักแบบเล่นเกมในการรักษาอำนาจของตน นำไปสู่สมมติฐานข้อที่ 2 ในการศึกษาที่ 1 ว่า “บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสามารถทำนายการผูกมัดในความสัมพันธ์ โดยมีรูปแบบความรักแบบเล่นเกมเป็นตัวแปรส่งผ่าน”

ลักษณะนิสัยเน้นตนเองและลักษณะนิสัยเน้นความสัมพันธ์

Bakan (1966 อ้างถึงใน Uchronski, 2008) ได้ให้นิยามคำว่า “เน้นตนเอง” (agency) เพื่อบรรยายการดำรงอยู่ของบุคคลเป็นหน่วยที่แยกกัน และคำว่า “เน้นความสัมพันธ์” (communion) ในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยแรงจูงใจของมนุษย์แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ลักษณะเน้นตนเอง (Agentic orientation) เน้นเป้าหมายส่วนตัวและมุ่งที่คุณลักษณะต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง เช่น ความทะเยอทะยาน การยืนหยัด ความมั่นใจ ความเป็นอิสระ และการเป็นตัวของตัวเอง การปกป้อง ไม่พึ่งพาใคร พยายามไปถึงเป้าหมายต่าง ๆ เพิ่มความรู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง (self-worth) แต่ลักษณะเน้นตนเองที่มากเกินไปทำให้กระหายอำนาจและความเหนือกว่า ก้าวร้าว หยาดคาย ปฏิเสธ แยกตัวออกห่าง กดขี่ข่มเหง เย็นชา ไม่มีน้ำใจ

2. ลักษณะเน้นความสัมพันธ์ (Communal orientation) เน้นการอยู่ร่วมกับคนอื่น เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับคนอื่น แสดงออกด้วยการร่วมรู้สึกและความเข้าใจ (Wiggins, 1979) และรวมคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือ การดูแล การเอาใจใส่ ร่วมมือ ใส่ใจผู้อื่น การมีคุณธรรม ลักษณะเน้นความสัมพันธ์ที่มากเกินไปจะทำให้เป็นคนพึ่งพาคนอื่น ขาดความเป็นตัวของตัวเอง อ่อนแอ เจือยชา

มุมมองตามทฤษฎีวิวัฒนาการ ลักษณะเน้นความสัมพันธ์สำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ เพราะความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ กลุ่มทางสังคมจะแบ่งปันทรัพยากรและข้อมูล ความมั่นคงปลอดภัย ช่วยให้เอาชนะความเครียดและการคุกคาม (Baumeister & Leary, 1995) Bakan (1966 อ้างถึงใน Uchronski, 2008) ได้นำความหมายของแรงจูงใจในลักษณะเน้นตนเองและลักษณะเน้นความสัมพันธ์มาอธิบายลักษณะของความเป็นชายและหญิงว่ามีความแตกต่างกัน โดยลักษณะของความเป็นชาย (Masculinity) มีลักษณะพฤติกรรมที่เริ่มจากคุณลักษณะที่เกี่ยวกับตนเอง (agency) เป็นการกระทำที่ยึดตนเองเป็นหลัก แสดงออกถึงความสามารถในการปกป้องตนเอง (self-protection) กล้าแสดงออก (self-assertion) เป็นอิสระ (independent) มีอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น (dominant) เป็นต้น ส่วนลักษณะความเป็นหญิง (femininity) จะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น (communion) ได้แก่ การติดต่อ (contact) การเปิดเผย (openness) การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (union) ขาดการแบ่งแยก (lack of separations) ความเป็นมิตร (agreeableness) การยอมรับ (acceptance) และการช่วยเหลือผู้อื่น (helping) เป็นต้น

Bem (1974) กล่าวถึงลักษณะความเป็นชายว่าเป็นพฤติกรรมที่เน้นความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตนเองได้ตั้งไว้ (instrumental behavior) เช่น การกล้าแสดงออก ความเป็นผู้นำ

ความเชื่อมั่นในตนเอง ลักษณะความเป็นหญิงเป็นลักษณะพฤติกรรมที่เน้นการแสดงออกทางอารมณ์ (expressive behavior) เป็นผลดีต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น การเอาใจใส่ การช่วยเหลือ การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวได้ว่า ลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงอาจแบ่งได้จากพฤติกรรมที่ต่างกัน ลักษณะความเป็นหญิงเน้นที่การปฏิสัมพันธ์และความสามารถในการตอบสนองที่เหมาะสม แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ส่วนลักษณะความเป็นชายจะมีพฤติกรรมที่มุ่งความสำเร็จ มีเป้าหมายในชีวิต พึ่งตนเอง แข่งขัน อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบจากงานวิจัยต่อมาพบว่า เพศชายมีลักษณะเน้นความสัมพันธ์เพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับเพศหญิงที่มีลักษณะเน้นตนเอง เพิ่มขึ้นจากสถานภาพและบทบาททางสังคม (Auster & Ohm, 2000; Twenge, 1997, 2001, 2009)

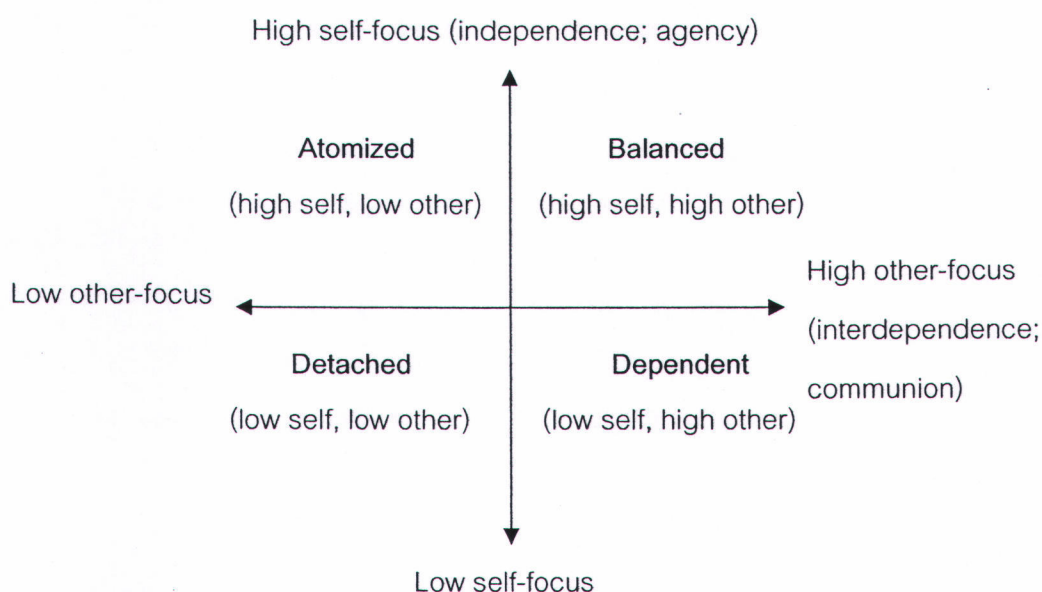
Helgeson (1994) เชื่อว่าความแตกต่างของบุคคลในลักษณะเน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์มีสาเหตุจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ของผู้ชายและผู้หญิง ผู้ชายจะเป็นอิสระ พึ่งตนเอง มุ่งความสำเร็จ ชอบผจญภัย กล้าเสี่ยง ส่วนผู้หญิงจะไวต่อความรู้สึก มุ่งความสัมพันธ์ ชอบช่วยเหลือ และดูแล นอกจากนี้ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลพบว่า ลักษณะเน้นตนเองที่มากเกินไปจะทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถพัฒนาความสัมพันธ์ที่ผูกมัดและยั่งยืนได้

อย่างไรก็ตาม นักวิจัยจำนวนหนึ่งเชื่อว่าลักษณะเน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์อาจได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ Moskowitz, Suh, และ Desaulniers (1994) พบว่าสถานการณ์สะท้อนบทบาทตามสถานภาพที่สำคัญมากกว่าบทบาททางเพศในการแสดงลักษณะเน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์ เพราะลักษณะดังกล่าวเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคม และเป็นการแสดงถึงอัตมโนทัศน์ของบุคคลที่ขึ้นอยู่กับมุมมองของตนเองและสถานการณ์ เช่น ในบริบทของการทำงาน บุคคลจะมีเป้าหมายที่เน้นตนเอง โดยลักษณะเน้นตนเองได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ของความสำเร็จและความล้มเหลว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเห็นคุณค่าในตนเอง แรงจูงใจ ความก้าวหน้าในอาชีพ และเป้าหมายมุ่งความสำเร็จ (Abele, 2003) และจะระบุลักษณะเน้นความสัมพันธ์ในบริบทความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด โดยลักษณะเน้นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคมและความพึงพอใจในความสัมพันธ์ของคู่รักและคู่สมรส (Helgeson, 1994)

นอกจากนั้น วัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำความเข้าใจลักษณะนิสัยเน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์ เพราะวัฒนธรรมจะทำให้บุคคลมีมุมมองต่อตนเองและคนอื่นต่างกันไป (Triandis & Suh, 2002) Singelis (1994) มองว่า ในสังคมตะวันออก บุคคลจะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependent self-construal) ซึ่งเป็นการรวมเอาความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ของตนกับผู้อื่น แต่ในสังคม

ตะวันตก บุคคลจะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะพึ่งตนเอง (independent self-construal) ซึ่งเป็นการรับรู้ตนเองในลักษณะที่แยกออกจากบริบททางสังคมและมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความหลงตนเอง จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การเน้นตนเอง (self-focus) และการเน้นคนอื่น (other-focus) งานวิจัยเกี่ยวกับปัจเจกบุคคลนิยมและคติรวมหมู่พบว่า คนในแต่ละวัฒนธรรมจะมีระดับการเน้นตนเองและเน้นคนอื่นที่ผันแปรไปตามแต่ละบุคคล (Markus & Kitayama, 1991)

Bakan (1966 อ้างถึงใน Konrath และคณะ 2009) กล่าวว่า ลักษณะเน้นตนเองและลักษณะเน้นความสัมพันธ์มีความต่อเนื่องเป็นสองทิศทาง และเป็นมิติที่แยกออกจากกัน หมายความว่า บุคคลหนึ่งสามารถมีลักษณะทั้งสองอย่างสูงทั้งคู่ ต่ำทั้งคู่ หรือลักษณะหนึ่งสูงและอีกลักษณะหนึ่งต่ำก็ได้ และเชื่อว่า บุคคลที่มีสุขภาพที่ดีจะมีลักษณะเน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์ในระดับที่สมดุลกัน (balanced) ดังภาพที่ 2 อย่างไรก็ตาม บุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีลักษณะเน้นตนเองสูงและเน้นความสัมพันธ์ต่ำซึ่งไม่สมดุลกัน และมักจะเพิ่มคุณค่าให้ตนเองในลักษณะเน้นตนเอง เช่น อำนาจ เขวหนักปัญญามากกว่าลักษณะนิสัยที่เน้นความสัมพันธ์ เช่น ความมีน้ำใจ (Paulhus & John, 1998)

ภาพที่ 2 รูปแบบการเน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์

ดัดแปลงจาก Konrath, S., Bushman, B. J., & Grove, T. (2009). Seeing my world in a million little pieces: Narcissism, self-construal, and cognitive-perceptual style [Electronic version]. *Journal of Personality*, 77, 1197-1228.

บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง ลักษณะนิสัยเน้นตนเอง และการผูกมัด

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองและลักษณะนิสัยเน้นตนเองมีการกล่าวถึงมาตั้งแต่ Freud (1914, 1957 อ้างถึงใน Campbell, 1999) ที่เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบหลงตนเองเป็นครั้งแรก โดยอธิบายการเปลี่ยนแปลงนี้ว่าเกิดจากสัญชาตญาณทางเพศและอิทธิพลของพ่อแม่ ทั้งนี้ Freud ได้กล่าวถึงลักษณะของคนไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ลักษณะของคนที่มีความผูกพันกับผู้อื่น (anaclitic type) บุคคลประเภทนี้แสดงความรักต่อผู้อื่น มีรูปแบบของความรักที่มุ่งสู่ภายนอก เช่น มีการแสดงความรักต่อพ่อแม่ ครอบครัวและคู่สมรส เป็นต้น

2. ลักษณะของคนที่มีความหลงตนเอง (narcissistic type) บุคคลประเภทนี้แสดงความรักต่อตนเอง มีรูปแบบของความรักที่มุ่งเข้าสู่ภายในตนเองหรือการรักตนเอง แต่จะมีบุคคลอื่นเป็นที่รักเพียงเพื่อเป็นเครื่องแสดงออกว่าตนเองมีลักษณะดังนี้ คือ 1) ตัวเขาเองเป็นใคร 2) ตัวเขาเคยเป็นใคร 3) ตัวเขาอยากเป็นใคร และ 4) ใครเป็นส่วนหนึ่งของตัวเขา ซึ่งทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าคนหลงตนเองเป็นบุคคลที่มุ่งตนเองและไม่มีความผูกพันกับผู้อื่น

Bradlee และ Emmons (1992) พบว่า คนหลงตนเองจะรายงานการเพิ่มระดับเน้นตนเอง การครอบงำ อำนาจ และการแข่งขัน มีมุมมองต่อตนเองทางบวกในด้านที่สะท้อนการเน้นตนเอง และไม่รายงานการมองตนเองในด้านที่สะท้อนการเน้นความสัมพันธ์ เช่น ความอบอุ่น ขอบบวดย แสดงตนและขาดอารมณ์ร่วม แสวงหาผลประโยชน์จากคนอื่น มุ่งสู่เป้าหมายของตนเอง และไม่ยอมรับว่าคนอื่นรู้สึกอย่างไร Campbell และ Foster (2007) มองว่าคนหลงตนเองจะยึดติดกับงาน ทรัพย์สิน ความคิด ธุรกิจ การแสวงหาความพึงพอใจ หลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ใกล้ชิด มิตรภาพ ความรัก การผูกมัด ความผูกพัน การเสียสละตนให้ผู้อื่น

Campbell และคณะ (2006) อธิบายว่า ความยิ่งใหญ่ของคนหลงตนเองสัมพันธ์กับการเน้นตนเองและคำนึงถึงตนเองในระดับสูง เน้นการครอบงำทางสังคม อำนาจ ความมั่งคั่ง การเน้นความสัมพันธ์กับผู้อื่นในระดับต่ำ คนหลงตนเองเมื่อเน้นตนเองสูงจะสัมพันธ์กับเป้าหมายในชีวิต ความต้องการอำนาจ แสวงหาเอกลักษณ์เป็นศูนย์กลางของความสนใจ อ้างเครดิตเมื่อประสบความสำเร็จและทำลายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล Buss และ Chiodo (1991) ศึกษาการแสดงพฤติกรรมที่ผู้ชายและผู้หญิงแสดงออกพบว่า ผู้ชายจะแสดงความหลงตนเองแบบขาดอารมณ์ร่วม ผู้หญิงจะแสดงความหลงตนเองทางกายภาพ เช่น เสื้อผ้า ทำท่าง การแต่งหน้า การปรากฏตัว

Gabriel และคณะ (1994) กล่าวว่า คนหลงตนเองสูงจะมองตนเองทางบวกในลักษณะเน้นตนเองในระดับสูง (agentic domains) เช่น ความดึงดูดใจ สถิติปัญญา แต่ไม่เกี่ยวกับลักษณะ

เน้นความสัมพันธ์ (communion domains) การขาดลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ทำให้คนหลงตนเองบ่อยครั้งชอบสร้างสถานการณ์แข่งขันกับคนอื่นและทำร้ายคนอื่นเพื่อเพิ่มคุณค่าให้ตนเอง นอกจากนี้ คนหลงตนเองสูงจะใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 มากกว่าคนหลงตนเองต่ำ ผู้ชายและผู้หญิงที่หลงตนเองจะได้คะแนนสูงขึ้นในลักษณะนิสัยเน้นตนเอง เช่น การเป็นอิสระ ความเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งบุคลิกภาพแบบหลงตนเองยังมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความเห็นแก่ตัว การไม่ร่วมมือกับผู้เล่นอื่นในการเล่นเกมนและมีพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อถูกคุกคามอัตรา (Campbell, Bonacci, Shelton, Exline, & Bushman, 2004)

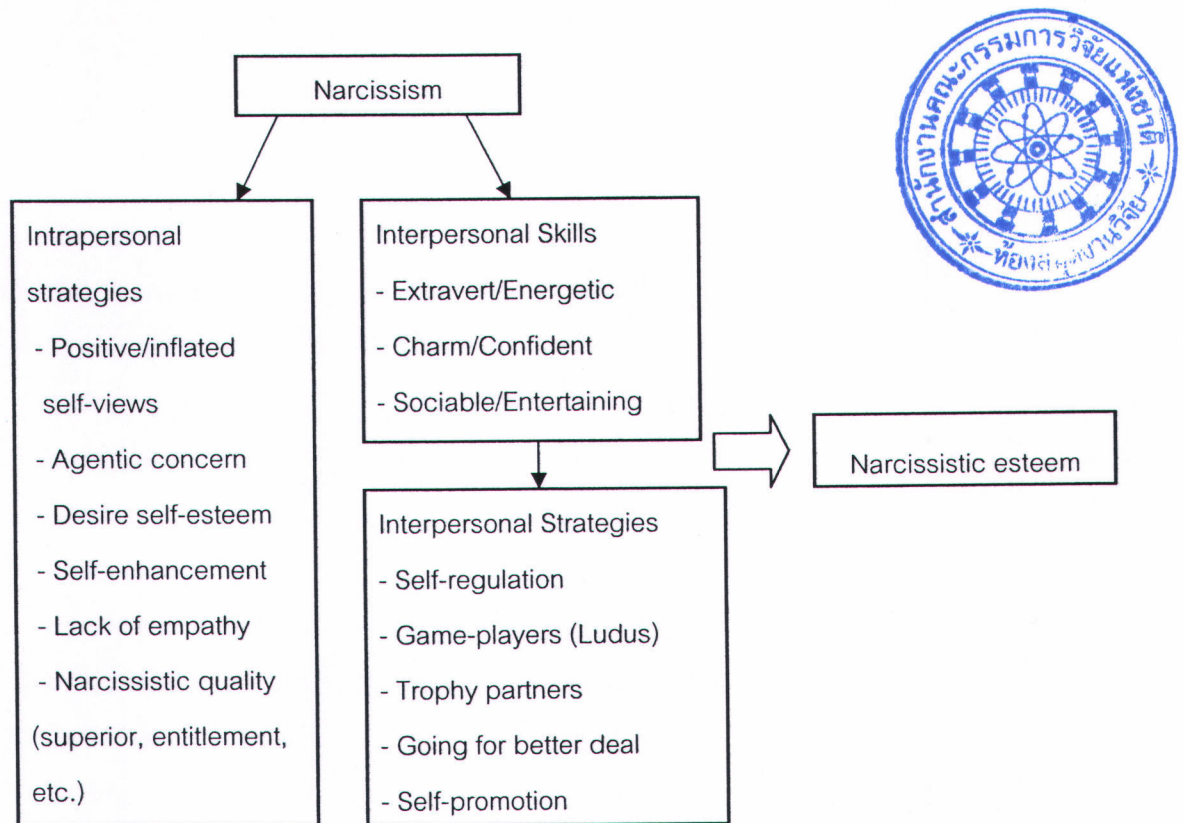
Helgeson (1999) กล่าวว่า คนหลงตนเองจะมองตนเองทางบวก และรายงานตนเองว่ามีปฏิสัมพันธ์ทางลบกับเพื่อน ครอบครัว ทำให้ตนเกิดการเป็นปฏิปักษ์ มีความวิตกกังวล มีสุขภาพทางลบ ชอบเพื่อฝันอำนาจ ความสำเร็จ และไม่ลงทุนในความสัมพันธ์

Campbell และคณะ (2002) ศึกษาความหลงตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และการรับรู้ตนเองทางบวก ผลการวิจัยพบว่า ทั้งความหลงตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเองสูงต่างมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ตนเองทางบวก แต่คนหลงตนเองรับรู้ว่าคุณค่าตนดีกว่าคนอื่นในลักษณะนิสัยเน้นตนเอง (agency traits) หรือการมีอคติที่ยึดตนเอง (egoistic bias) เช่น ทักษะทางปัญญา การแสดงออก เป็นต้น แต่ไม่ค่อยมีลักษณะนิสัยเน้นความสัมพันธ์ (communion traits) หรืออคติที่ยึดศีลธรรม (moralistic bias) เช่น ความเป็นมิตร ความมีศีลธรรมจรรยา เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากคนที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงที่รับรู้ว่าคุณค่าผู้อื่นโดยเฉลี่ยด้วยคุณลักษณะที่เน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์ร่วมกัน และคนหลงตนเองรายงานว่าตนฉลาดกว่า แต่ไม่ได้มีคุณธรรมมากไปกว่าคนอื่นโดยเฉลี่ย แต่คนที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงเห็นว่าตนเองมีคุณธรรมและฉลาดกว่าคนอื่นโดยเฉลี่ย จากลักษณะที่กล่าวมาทำให้คนหลงตนเองผูกมัดต่ำและมีปัญหาในความสัมพันธ์อย่างมาก

โมเดลการเน้นตนเองของบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง

Campbell และคณะ (2006) เสนอโมเดลแสดงลักษณะเน้นตนเองของคนหลงตนเอง (An agency model of narcissism) เพื่ออธิบายบุคลิกภาพแบบหลงตนเองในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คนหลงตนเองจะมองโลกและความสัมพันธ์โดยมุ่งความสนใจไปที่ลักษณะเน้นตนเอง ไม่มีคุณสมบัติส่วนตัวที่เน้นความสัมพันธ์ สนใจแต่ความต้องการของตน โมเดลนี้แสดงให้เห็นการกำกับตนเองจากมุมมองภายในบุคคลและระหว่างบุคคลของคนหลงตนเอง ในการเริ่มต้นความสัมพันธ์ คนหลงตนเองมีกลวิธีในการกำกับตนเองภายใน เช่น การเพื่อฝันถึงอำนาจ อคติในการเข้าข้างตนเอง การเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง เพิ่มการมองตนเอง

ทางบวก และมีทักษะระหว่างบุคคล เช่น มีความมั่นใจทางสังคม เปิดตัว มีเสน่ห์ มีกลวิธีระหว่างบุคคล เช่น การมีความรักแบบเล่นเกม แสวงหาผู้รักที่ดึงดูดใจ การส่งเสริมตนเอง ซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน การกระตุ้นองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งจะมีผลต่อองค์ประกอบอื่น ๆ และนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองของคนหลงตนเอง สรุปได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลการเน้นตนเองของบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง

ดัดแปลงจาก Campbell, W. K., & Foster, J. D. (2007). The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies. In C. Sedikides & S. Spencer (Eds.), *Frontiers in social psychology: The self*. Philadelphia: Psychology Press. Retrieved May 15, 2009, from <http://www.joshuadfoster.com/campbellfoster2007chap.pdf>

โมเดลเน้นตนเองของบุคลิกภาพแบบหลงตนเองนี้พัฒนาจากโมเดลเกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบหลงตนเองหลายโมเดล ได้แก่ Self-orientation model (Campbell, 1999) เป็นโมเดลที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยคนหลงตนเองจะคบหากับคนที่ชื่นชมตนและมีคุณสมบัติทางบวกเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง Self-regulatory processing model (Morf & Rhodewalt, 2001) เป็นโมเดลที่เน้นการกำกับตนเอง Minimalist model (Paulhus, 2001) เป็น

โมเดลที่เน้นโครงสร้างของคนหลงตนเองที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (ลักษณะเน้นตนเองสูงและเน้นความสัมพันธ์ต่ำ) Addiction model of narcissism (Baumeister & Vohs, 2001) เป็นโมเดลที่เน้นว่าคนหลงตนเองจะยึดติดกับการเพิ่มอัตราของตนตลอดเวลา สร้างความชื่นชมและความภูมิใจในตนเอง โดยลักษณะพื้นฐานของบุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีดังนี้

1. เน้นตนเองมากกว่าเน้นความสัมพันธ์
2. มีการเพิ่มคุณค่าให้ตนเอง
3. มีการทำกับตนเอง
4. มีความรู้สึกว่าจะสมควรจะได้รับมากกว่าที่เป็นอยู่
5. มีมุมมองทางบวกต่อตนเองในหลาย ๆ มิติ

กล่าวได้ว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองจะผูกมัดต่ำ สนใจทางเลือกอื่น ไม่ซื่อสัตย์ ใช้รูปแบบความรักแบบเล่นเกม แม้จะมีลักษณะเน้นตนเองทางบวก เช่น มั่นใจในตัวเอง เปิดตัวและกระตือรือร้น แต่ลักษณะนิสัยเน้นตนเองของคนหลงตนเองทำให้เป็นคนรักที่น่าพึงพอใจในระยะสั้น ไม่ใช่ในระยะยาว เพราะคนหลงตนเองขาดคุณลักษณะที่เน้นความสัมพันธ์ ดังนั้นวิธีเดียวที่จะทำให้คนหลงตนเองผูกมัดกับคนรักเพิ่มขึ้น คือ การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์

บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ และการผูกมัด

ลักษณะเน้นความสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ที่มั่นคง (Baumeister & Leary, 1995) และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเพิ่มการสนับสนุนทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่น่าพึงพอใจ แม้ว่าลักษณะเน้นตนเองหรือเน้นความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความคาดหวัง บรรทัดฐานทางสังคม (Cross & Madson, 1997) และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม (Markus & Kitayama, 1991) กล่าวคือ ในสังคมตะวันตก ผู้คนจะเน้นความสามารถ การพึ่งตนเอง ความอิสระ ตรงกันข้ามกับสังคมตะวันออก ในวัฒนธรรมคตริวมหมู่เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับบุคคลอื่น งานวิจัยพบว่า บุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับการมีความสัมพันธ์กับคนอื่นในลักษณะพึ่งตนเองและมีสหสัมพันธ์ทางลบกับการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Konrath et al., 2009)

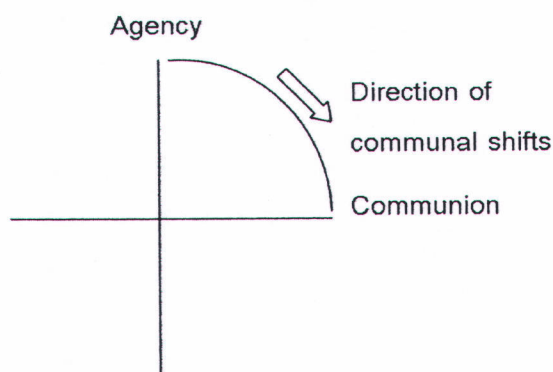
ลักษณะเน้นความสัมพันธ์เป็นองค์ประกอบหลักของการผูกมัด รวมทั้งแรงจูงใจที่จะให้ความช่วยเหลือ การสนับสนุน และความห่วงใยสุขภาวะของคู่รัก บุคคลที่มีการผูกมัดในระดับสูงจะมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน อาจรวมถึงการใช้สรรพนามแทนตนเองและคนรักว่า “เรา” และมีแนวโน้มที่จะรับรู้ว่าคุณรักเป็นศูนย์กลางของชีวิต (Agnew et al., 1998)

ดังนั้น การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์จึงเป็นการใช้เทคนิคเพื่อกระตุ้นความคิดโดยใช้สิ่งเร้าจากการใช้ภาพ คำ ความคิดรวบยอด เพื่อกระตุ้นความจำ ความคิด รวมทั้งทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะกระทำพฤติกรรมตามมา การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ในระยะเวลาที่เหมาะสมจะมีผลต่อการผูกมัดในความสัมพันธ์ของคู่รัก

งานวิจัยของ Finkel และคณะ (2009) กล่าวถึง การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ (Communal activation) ว่าเป็นกระบวนการซึ่งสถานการณ์ระหว่างบุคคลหรือสภาพแวดล้อมกระตุ้นให้เกิดความคิดหรือแรงจูงใจแบบเน้นความสัมพันธ์ซึ่งอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแทรกแซงผู้เข้าร่วมการทดลองเพื่อสร้างการร่วมรู้สึก การแนะนำถึงความสัมพันธ์ที่เป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างคนสองคน การจัดกระทำเช่นนี้พบว่า ทำให้คนหลงตนเองก้าวร้าวน้อยลง (Konrath, Bushman, & Campbell, 2006)

การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ เป็นกระบวนการซึ่งนำทางปัญญาเพื่อเพิ่มโน้ตส์ต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือ การดูแล และการรับรู้ว่าคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น ความอบอุ่น การดูแล บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสัมพันธ์กับการมองตนเองแง่บวกในลักษณะเน้นตนเอง เช่น สถิติปัญญา จินตนาการติดต่อกับบุคคลอื่นอย่างใกล้ชิด (Watson, Grisham, Trotter, & Biderman, 1984) เป็นไปได้ว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนหลงตนเองไม่ผูกมัดคือ การขาดลักษณะการเน้นความสัมพันธ์ เพราะลักษณะเน้นความสัมพันธ์จะกระตุ้นเป้าหมายเน้นความสัมพันธ์ เช่น การร่วมมือ การใส่ใจคนอื่น ความอบอุ่น และเพิ่มการรับรู้ตนเองในลักษณะเน้นความสัมพันธ์ เช่น การคิดถึงความสัมพันธ์ที่บุคคลได้รับความรักและการยอมรับจากบุคคลอื่น (Bartz & Lydon, 2004)

Campbell และคณะ (2006) กล่าวว่า คนหลงตนเองจะมีระดับการผูกมัดต่ำกว่าคนไม่หลงตนเอง เมื่อถูกกระตุ้นด้วยลักษณะเน้นความสัมพันธ์ในระดับที่ต่ำจะได้ผลไม่แตกต่างจากคนที่ไม่หลงตนเอง แต่จะแตกต่างกันต่อเมื่อกระตุ้นด้วยลักษณะเน้นความสัมพันธ์ในระดับสูง การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะเน้นตนเองของคนหลงตนเอง คนหลงตนเองจะกลายเป็นคนรักที่ดีขึ้นได้ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงลักษณะเน้นตนเองที่มุ่งแสวงหาเป้าหมายเกี่ยวกับสถานะภาพ การครอบงำ อำนาจ ความเป็นอิสระ มาเป็นเป้าหมายที่มีลักษณะเน้นความสัมพันธ์ เช่น การใส่ใจ ความใกล้ชิดทางอารมณ์ (Campbell et al., 2006) ดังนั้น การพัฒนาความสัมพันธ์ของคนหลงตนเองให้ดีขึ้น จึงจำเป็นต้องดึงเอาลักษณะเน้นความสัมพันธ์ที่อยู่ในตัวของคนหลงตนเองออกมาให้มากที่สุด เคลื่อนจากลักษณะเน้นตนเองสู่ลักษณะเน้นความสัมพันธ์ (Aron, Aron, Tudor, & Nelson, 1991) ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพแบบหลงตนเองจากลักษณะเน้นตนเองสู่ลักษณะเน้นความสัมพันธ์

ดัดแปลงจาก Campbell, W. K., Brunell, A. B., & Finkel, E. J. (2006). Narcissism, interpersonal self-regulation, and romantic relationships: An agency model approach. In E. J. Finkel & K. D. Vohs (Eds.), *Self and relationship: Connecting intrapersonal and interpersonal processes*. New York: Guilford Press. Retrieved May 15, 2009, from <http://www.google.com/books>

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Finkel และคณะ (2009) เป็นงานวิจัยแรกที่พยายามหาวิธีการที่จะทำให้คนหลงตนเองหันมาผูกมัดกับคนรักมากขึ้น โดยการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ (communal activation) แบ่งเป็น 3 การศึกษาที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ในเงื่อนไขที่ถูกกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ คนหลงตนเองจะผูกมัดกับคนรักมากขึ้น โดยมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบหลงตนเองและการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ต่อคะแนนการผูกมัดของผู้ร่วมการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในการศึกษาที่ 1 ให้ผู้ร่วมการทดลองที่เป็นนักศึกษาที่มีคู่วัดใช้โปรแกรมการทดสอบทางคอมพิวเตอร์ และในช่วงพักแต่ละรอบจะมีภาพมาแทรกช่วงสั้น ๆ (subliminal priming) เป็นเวลา 35 มิลลิวินาที เพื่อกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ในระดับจิตใต้สำนึก ภาพในเงื่อนไขที่กระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ เช่น ภาพผู้หญิงอุ้มลูก คุณตาช่วยเข็นรถให้คุณยาย ภาพคนช่วยเหลือเด็ก ส่วนภาพในเงื่อนไขควบคุม เป็นภาพกลาง ๆ เช่น ต้นไม้ รถยนต์ โทรศัพท์ จากนั้นให้ผู้ร่วมการทดลองประเมินการผูกมัดของตนจากคำคุณลักษณะที่เกี่ยวกับการผูกมัดจำนวน 10 คำ ได้แก่ ผูกมัด อุทิศ เสียสละ ผูกพัน ซื่อสัตย์ จงรักภักดี การได้รัก การใส่ใจ ห่มเทไว้วางใจ และคำอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ โดยให้กดว่าคุณลักษณะนั้น ๆ ตรงกับ

ตนหรือไม่ตรงกับคุณลักษณะของตน ใช้ระยะเวลา 5-10 นาที ทั้งนี้ การคำนวณคะแนนขึ้นอยู่กับจำนวนข้อที่ตอบว่าคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการผูกมัดตรงกับตัวผู้ร่วมการทดลอง

การศึกษาที่ 2 เป็นการศึกษาระยะยาวโดยให้คู่สมรสประเมินคุณลักษณะเน้นตนเองและเน้นความสัมพันธ์ของคนรัก และทำมาตรวัดการผูกมัด 2 ครั้งโดยมีระยะเวลาห่างกัน 4 เดือน ในการศึกษาที่ 3 ให้คู่รักที่ผูกมัดมีการปฏิสัมพันธ์กันและพูดคุยกันถึงเป้าหมายในอนาคตของแต่ละคน จากนั้นให้ผู้ร่วมการทดลองประเมินการสนทนาจากวิดีโอที่บันทึกถึงระดับการแสดงลักษณะเน้นความสัมพันธ์และการผูกมัด

Finkel และคณะ (2009) กล่าวว่า เมื่อกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ทั้งคนที่หลงตนเองสูงและหลงตนเองต่ำจะได้รับผลจากการกระตุ้นมากกว่าผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขไม่ได้กระตุ้น ลักษณะเน้นความสัมพันธ์ เพราะการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ทำให้ผู้ร่วมการทดลองถูกกระตุ้นความคิด แรงจูงใจให้นึกถึงเป้าหมายของความสัมพันธ์ มีความรู้สึกที่ต้องการสานความสัมพันธ์กับคนรัก และตระหนักถึงความสำคัญของความรักและการมีความสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น และเมื่อวิเคราะห์สถิติพบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศ

ทั้งนี้ งานวิจัยข้างต้นเป็นงานที่ศึกษาวิธีการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์กับผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองในสังคมตะวันตก ผู้วิจัยจึงได้ศึกษานำร่องเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ขั้นตอนการวิจัย และวิธีการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นสมมติฐานการวิจัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีคนรักและคบกันมาไม่ต่ำกว่า 3 เดือน จำนวน 104 คน ขั้นตอนในการศึกษานำร่อง ผู้วิจัยสุ่มผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงและต่ำเข้าเงื่อนไขได้รับหรือไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ และให้ทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (implicit association test) ในการจัดประเภทคำเป้าหมายที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง (ฉัน-ไม่ใช่ฉัน) กับคำที่แสดงคุณลักษณะเน้นตนเองหรือเน้นความสัมพันธ์ (มุ่งตนเอง-มุ่งความสัมพันธ์) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จากนั้นเข้าสู่เงื่อนไขได้รับหรือไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ และทำใบงานในเงื่อนไขที่ตนได้รับ ตรวจสอบการจัดกระทำและตอบมาตรวัดการผูกมัดกับคนรักเช่นเดียวกับการทดลองจริง

ผลการวิเคราะห์ค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการผูกมัดกับคู่รัก จำแนกตามบุคลิกภาพแบบหลงตนเองและเงื่อนไขการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

มัชฌิมเลขคณิต (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของการผูกมัด (คะแนนจากมาตรวัดการผูกมัดกับคู่รัก) จำแนกตามบุคลิกภาพแบบหลงตนเองและการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์

บุคลิกภาพแบบ หลงตนเอง	เงื่อนไขที่ได้รับ						รวม		
	ได้รับการกระตุ้น			ไม่ได้รับการกระตุ้น					
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
คนหลงตนเองสูง	25	3.61	0.28	26	3.35	0.36	51	3.35	0.36
คนหลงตนเองต่ำ	27	3.42	0.21	26	3.40	0.26	53	3.47	0.35
รวม	52	3.51	0.26	52	3.38	0.31	104	3.44	0.29

การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางพบว่า บุคลิกภาพแบบหลงตนเองและเงื่อนไขการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ, $F(1, 100) = 4.19, p < .05$ สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานข้อที่ 1 ในการศึกษาที่ 2 ว่า “บุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีปฏิสัมพันธ์กับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ต่อการผูกมัดของคู่รัก”

จากนั้นทดสอบคะแนนการผูกมัดกับคู่รักด้วยวิธีการเปรียบเทียบต่าง เมื่อเปรียบเทียบผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงพบว่า ผู้ที่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์มีการผูกมัด ($M = 3.61, SD = 0.28$) มากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ($M = 3.35, SD = 0.36$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ, $F(1, 100) = 6.15, p < .05$ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานวิจัยข้อที่ 2 ว่า “สำหรับผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูง การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ทำให้เกิดการผูกมัดมากกว่าการไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์”

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบคะแนนจากมาตรวัดการผูกมัดกับคู่รักของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ ในเงื่อนไขกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์และเงื่อนไขไม่กระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์พบว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ($M = 3.42, SD = 0.21$) ไม่ได้ทำให้มีคะแนนการผูกมัดมากกว่าการไม่กระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ($M = 3.40, SD = 0.26$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ, $F(1, 100) = .047, ns$ จึงเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานวิจัยข้อที่ 3 ว่า “สำหรับผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์และการไม่กระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์มีการผูกมัดไม่แตกต่างกัน”

งานวิจัยของ Finkel และคณะ (2009) พบว่า คนที่หลงตนเองจะมีลักษณะเน้นความสัมพันธ์ในระดับต่ำกว่าบุคคลที่ไม่หลงตนเองทั้งจากการรายงานตนเอง (Campbell & Foster, 2007) และคะแนนการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Campbell, Bosson, Goheen, Lakey, & Kernis, 2007) แสดงให้เห็นว่า การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์จะไม่มีผลมากในคนที่ไม่หลงตนเองซึ่งมีความรักและให้ความสำคัญกับคนรัก แต่จะมีผลอย่างมากกับบุคคลที่บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูง เพราะเมื่อถูกกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ทำให้คนหลงตนเองต้องพยายามดึงเอาลักษณะเน้นความสัมพันธ์ที่ตนไม่ค่อยจะมีออกมา เพราะปกติคนหลงตนเองจะมีความสัมพันธ์แบบชั่วคราว ไม่ต้องการการผูกมัด แตกต่างจากคนหลงตนเองต่ำที่มีการวางแผนเป้าหมายในความสัมพันธ์ร่วมกันและต้องการจะผูกมัดกับคนรัก คนหลงตนเองสูงจึงได้รับอิทธิพลจากการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์มากกว่าบุคคลที่ไม่หลงตนเอง สอดคล้องกับผลการศึกษานำร่อง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนจากมาตรวัดการผูกมัดกับคู่รักของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงและต่ำในเงื่อนไขกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์พบว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงมีการผูกมัดกับคู่รัก ($M = 3.61, SD = 0.28$) มากกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ ($M = 3.42, SD = 0.21$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ, $F(1,100) = 13.11, p < .001$ จึงนำไปสู่สมมติฐานงานวิจัยข้อ 4 ที่ว่า “เมื่อได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงมีการผูกมัดมากกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ”

Finkel และคณะ (2009) พบเพิ่มเติมว่า เมื่อไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์หรือได้รับการกระตุ้นในระดับต่ำ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงจะมีการผูกมัดต่ำกว่าผู้ที่หลงตนเองต่ำ เพราะคนหลงตนเองไม่ผูกมัดกับคู่รัก หมกมุ่นอยู่กับตนเอง เห็นตนเองเหนือกว่าคนรัก ไม่ต้องการรักษาความสัมพันธ์ในระยะยาว ขาดความผูกพันใกล้ชิด ประเมินแรงจูงใจของตนว่า จะได้รับหรือสูญเสียจากความสัมพันธ์ จึงผูกมัดน้อยกว่าคนหลงตนเองต่ำที่มีความสัมพันธ์ทางจิตใจ ห่วงใยและคำนึงถึงสุขภาวะของคนรัก ต้องการรักษาสัมพันธภาพกับคนรัก อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานำร่องกลับพบว่า เมื่อเปรียบเทียบคะแนนจากมาตรวัดการผูกมัดกับคู่รักของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงและต่ำในเงื่อนไขไม่กระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ ($M = 3.40, SD = 0.26$) และผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูง ($M = 3.35, SD = 0.36$) มีการผูกมัดกับคู่รักแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, $F(1,100) = .543, ns$ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานข้อที่ 5 ตามการศึกษานำร่องว่า “เมื่อไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงมีการผูกมัดไม่แตกต่างจากผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ”

นอกจากนี้ เมื่อคนหลงตนเองมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะนิสัยเน้นตนเองมาเป็นลักษณะนิสัยเน้นความสัมพันธ์ได้มากขึ้น จะรู้สึกว่าคู่รักทำให้ตนเองเน้นความสัมพันธ์มากขึ้น และต้องการผูกมัดกับคนรัก รวมทั้งลดความสนใจในทางเลือกอื่น ๆ ลงได้ (Campbell et al., 2006) ทำให้เกิดความพึงพอใจในความสัมพันธ์ของตนกับคนรัก (Aron et al., 1991) และผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์จะมีผลต่อการผูกมัดกับคนรักมากกว่าการลดระดับการเน้นตนเองของบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง เนื่องจากลักษณะเน้นตนเองบางประการอาจไม่ได้เกี่ยวกับการทำลายความสัมพันธ์แบบโรแมนติกโดยตรง แต่เป็นผลดีต่อความดึงดูดใจในการเริ่มต้นความสัมพันธ์ เช่น การชอบเปิดเผย การชอบสังสรรค์ แต่การขาดลักษณะเน้นความสัมพันธ์ต่างหากที่จะมีผลต่อการผูกมัดในความสัมพันธ์กับคนรักอย่างมาก ดังนั้น การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้คนหลงตนเองเพิ่มความคิดความรู้สึก และพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการผูกมัดกับคนรักและรักษาความสัมพันธ์ให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบหลงตนเองกับการผูกมัดของคู่รัก โดยมีรูปแบบความรักแบบเล่นเกมเป็นตัวแปรส่งผ่าน
2. ศึกษาวิธีการกระตุ้นให้บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีการผูกมัดต่อคู่รักเพิ่มขึ้นด้วยการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง รูปแบบความรักแบบเล่นเกมและการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ต่อการผูกมัดของคู่รัก แบ่งเป็น 2 การศึกษา การศึกษาที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลทั่วไปที่มีอายุระหว่าง 18-35 ปี มีคนรักและมีความรักกับเพศตรงกันข้าม ยังไม่ได้สมรส มีระยะเวลาในการคบหาไม่ต่ำกว่า 3 เดือน เป็นนิสิต นักศึกษา และบุคคลวัยทำงานจากอาชีพต่าง ๆ การศึกษาที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงทดลอง เพื่อศึกษาผลของการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ต่อการผูกมัดตนของคู่รักของบุคคลที่มี บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีคนรักและมีความรักกับเพศตรงกันข้าม มีระยะเวลาในการคบหาไม่ต่ำกว่า 3 เดือน

เหตุผลที่เลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งเป็นวัยที่พร้อมจะมีความรักและมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ หาแนวทางชีวิตที่ตนต้องการ และเริ่มแสวงหาคู่ครอง และรับรู้ถึงความสำคัญของความรักในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการแต่งงาน (Simpson, Campbell, & Berscheid, 1986) ขณะที่วัยรุ่นตอนต้น บุคคลจะจริงจังกับการเลือกคู่มากขึ้นตามวุฒิภาวะ มีความมั่นคงทางจิตใจมากขึ้น และต้องการการผูกมัดกับคนรัก

ตัวแปรในการวิจัย

การศึกษาที่ 1

ตัวแปรอิสระ

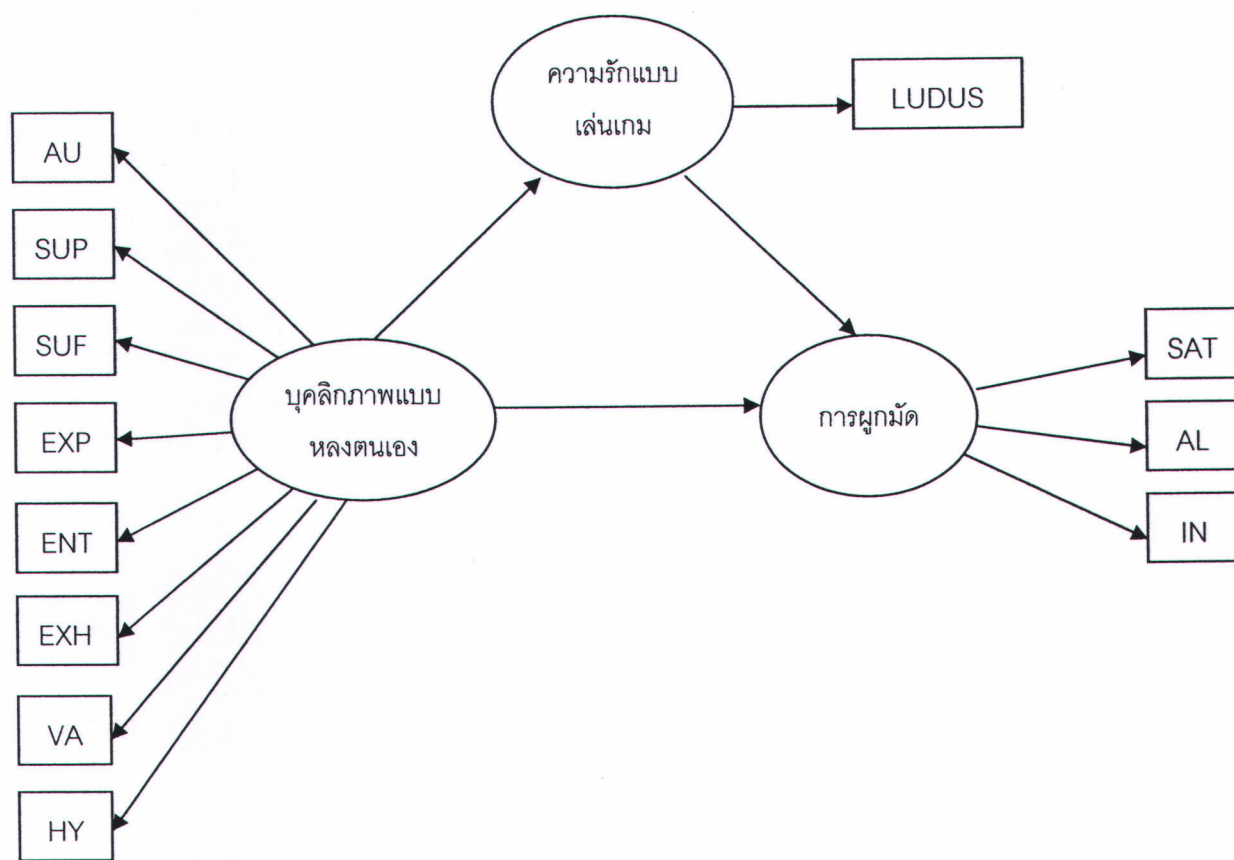
บุคลิกภาพแบบหลงตนเองเป็นตัวแปรอิสระและเป็นตัวแปรแฝงภายนอก ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 8 ตัวแปร คือ ด้านอำนาจหน้าที่ (AU) ด้านความเหนือกว่า (SUP) ด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง (SUF) ด้านการแสวงหาผลประโยชน์ (EXP) ด้านการสมควรได้มากกว่าที่เป็นอยู่ (ENT) ด้านการชอบแสดงออก (EXH) ด้านทะนงตน (VA) และด้านการหัวน้าวมากกว่าปกติ (HY)

ตัวแปรส่งผ่าน

ความรักแบบเล่นเกมเป็นตัวแปรส่งผ่านและเป็นตัวแปรแฝงภายใน แสดงรูปแบบความรักรูปแบบหนึ่ง ตัวแปรสังเกตได้ คือ ความรักแบบเล่นเกม (LUDUS)

ตัวแปรตาม

การผูกมัดกับคู่รักเป็นตัวแปรตามและเป็นตัวแปรแฝงภายใน ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ ด้านความพึงพอใจ (SAT) ด้านคุณภาพของทางเลือก (AL) และด้านการลงทุน (IN) โมเดลตามสมมติฐานข้อ 1 และ 2 แสดงได้ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 โมเดลการผูกมัด

การศึกษาที่ 2

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ บุคลิกภาพแบบหลงตนเองและการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์

บุคลิกภาพแบบหลงตนเองแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1. บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูง
2. บุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ

การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1. ได้รับการกระตุ้น
2. ไม่ได้รับการกระตุ้น

ตัวแปรตาม ได้แก่ การผูกมัดกับคู่รัก แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ความพึงพอใจ
2. คุณภาพของทางเลือก
3. การลงทุน

สมมติฐานการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการศึกษานำร่อง ผู้วิจัยขอตั้งสมมติฐานดังต่อไปนี้

การศึกษาที่ 1

1. บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสามารถทำนายการผูกมัดในความสัมพันธ์ได้
2. บุคลิกภาพแบบหลงตนเองสามารถทำนายการผูกมัดในความสัมพันธ์ โดยมีรูปแบบความรักแบบเล่นเกมเป็นตัวแปรส่งผ่าน

การศึกษาที่ 2

1. บุคลิกภาพแบบหลงตนเองมีปฏิสัมพันธ์กับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ต่อการผูกมัดของคู่รัก
2. สำหรับผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูง การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ทำให้เกิดการผูกมัดมากกว่าการไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์
3. สำหรับผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์และการไม่กระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์มีการผูกมัดไม่แตกต่างกัน
4. เมื่อได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงมีการผูกมัดมากกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ
5. เมื่อไม่ได้รับการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงมีการผูกมัดไม่แตกต่างจากผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มองตนเองในแง่บวกเกินจริง คิดว่าตนมีความสามารถเหนือกว่าผู้อื่น รักตนเอง ลุ่มหลงกับภาพลักษณ์ ชอบเป็นที่สนใจและต้องการอำนาจ ชื่อเสียง คำชมจากผู้อื่น ใช้ความสัมพันธ์เป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ตามที่ตนต้องการ ไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น หากคนหลงตนเองมีคู่รักมักจะคิดว่าตนเองนั้นมีคุณค่ามากและมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า ไม่จริงใจกับใคร กลัวการถูกปฏิเสธ และรู้สึกเจ็บปวดหากถูกวิจารณ์ในทางลบ

ในงานวิจัยนี้ บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง หมายถึง คะแนนที่ได้จากการตอบมาตราวัด บุคลิกภาพแบบหลงตนเอง เป็นข้อกระทงทางบวกทั้งหมด จำนวน 48 ข้อ ประกอบด้วย องค์ประกอบทั้งหมด 8 ด้าน ด้านละ 6 ข้อ ได้แก่ การแสวงหาอำนาจ ความสามารถในการพึ่งตนเอง ความเหนือกว่า การชอบแสดงออก การแสวงหาผลประโยชน์ ความทะนงตน ความต้องการได้มากกว่าที่เป็นอยู่ และการหวั่นไหวมากกว่าปกติ โดยให้ผู้ตอบประเมินบนมาตราประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ช่วง ตั้งแต่ 1 คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ในการศึกษาที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองสูงเป็นผู้ที่ตอบมาตราวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเองที่มีคะแนนสูงกว่าหรือเท่ากับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 73 ของผู้ตอบทั้งหมด และผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเองต่ำเป็นผู้ที่ตอบมาตราวัดบุคลิกภาพแบบหลงตนเองที่มีคะแนนต่ำกว่าหรือเท่ากับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 27 ของผู้ตอบทั้งหมด

รูปแบบความรัก หมายถึง เจตคติเกี่ยวกับความรักของบุคคลที่ส่งผลให้บุคคลรู้สึกและประพฤติกับคนรักในความสัมพันธ์แบบโรแมนติก แบ่งได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ความรักแบบเสนาหา (Eros) หมายถึง ความรักที่ต้องการความผูกพันทางร่างกายและอารมณ์สูง ถูกใจคนรักตั้งแต่แรกพบ รักและยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ และพัฒนาความสัมพันธ์กับคนรักอย่างรวดเร็ว
2. ความรักแบบเล่นเกม (Ludus) หมายถึง ความรักที่มีความผูกพันชั่วคราว มองความรักเป็นการเล่นๆ ต้องการอิสระจากคู่รัก ไม่ผูกมัด หลีกเลียงการสร้างความผูกพันทางอารมณ์กับคนรัก มักมีคนรักหลายคน
3. ความรักแบบมิตรภาพ (Storge) หมายถึง ความรักที่มีพื้นฐานมาจากมิตรภาพ ต้องการที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ต้องการมิตรภาพที่แน่นแฟ้นและมีความมั่นคงในความสัมพันธ์
4. ความรักแบบใช้เหตุและผล (Pragma) หมายถึง ความรักที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง แสวงหาคู่รักที่เหมาะสมกับตนมากที่สุด โดยพิจารณาจากเหตุและผล และต้องการที่จะรู้จักคู่รักของตนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ
5. ความรักแบบลุ่มหลง (Mania) หมายถึง ความรักที่ต้องการความใกล้ชิด ความเป็นเจ้าของของกันและกัน ความต้องการที่จะครอบครอง หมกมุ่นอยู่กับความคิดที่เกี่ยวกับคู่ของตน เชื่อว่าชีวิตของตนก็จะมีค่าหากปราศจากความรัก
6. ความรักแบบเสียสละ (Agape) หมายถึง ความรักที่บุคคลต้องการเป็นฝ่ายให้มากกว่าฝ่ายรับ คิดถึงความสุขและผลประโยชน์ของคู่รักโดยคิดถึงความต้องการของตนเอง ห่วงใย ใส่ใจ และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันสูง

ในงานวิจัยนี้ รูปแบบความรัก หมายถึง คะแนนจากการทำมาตรวัดเจตคติเกี่ยวกับความรัก จำแนกความรักเป็น 6 รูปแบบ คือ ความรักแบบเสนาหา ความรักแบบเล่นเกม ความรักแบบมิตรภาพ ความรักแบบใช้เหตุผล ความรักแบบลุ่มหลง และความรักแบบเสียสละ แต่ละรูปแบบประกอบด้วยข้อกระทงทั้งหมด 10 ข้อ มีข้อกระทงทางบวกรวมทั้งหมด 60 ข้อ เป็นมาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ตมีลักษณะช่วงคำตอบ 5 ช่วง 1 ถึง 5 โดยที่ 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ลักษณะนิสัยเน้นตนเอง (agency traits) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่เน้นเป้าหมายส่วนตัวและมุ่งที่คุณลักษณะต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง เช่น ความทะเยอทะยาน การยืนหยัด ความมั่นใจ ความเป็นอิสระ การเป็นตัวของตัวเอง และแสดงทักษะความสามารถ อำนาจ และมักต้องการโดดเด่นกว่าผู้อื่น พยายามไปถึงเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความรู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง

ลักษณะนิสัยเน้นความสัมพันธ์ (communion traits) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น เน้นเป้าหมายในการอยู่ร่วมกับคนอื่น และรวมคุณลักษณะต่าง ๆ ที่มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การช่วยเหลือ การดูแล การเอาใจใส่ ร่วมมือกับผู้อื่น การมีคุณธรรม

การกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ หมายถึง กลวิธีที่ทำให้บุคคลนึกถึงบุคคลและความสัมพันธ์กับผู้อื่นผ่านจิตสำนึกหรือจิตไร้สำนึก ในงานวิจัยนี้ การกระตุ้นคุณลักษณะเน้นความสัมพันธ์หมายถึง วิธีการที่ทำให้ผู้ร่วมการทดลองนึกถึงความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม คุณลักษณะของคนรักและความสัมพันธ์กับคนรักด้วยวิธีดังนี้

1) รูปภาพ เป็นการให้กระบวนการกระตุ้นความคิดเพื่อเพิ่มการรับรู้แนวคิดเกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยใช้ภาพเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่แสดงถึงความใส่ใจ การดูแล การปลอบโยน ความรัก ความห่วงใย ความช่วยเหลือ โดยให้ผู้ร่วมทดลองดูภาพเป็นรายบุคคล จำนวนทั้งสิ้น 15 ภาพ ใช้ระยะเวลา 4 นาที เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมทดลองนึกถึงความสัมพันธ์กับผู้อื่นและคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

2) เรียงความ เป็นการกระตุ้นความรู้สึกของการได้รับความรัก การยอมรับ จากการปฏิสัมพันธ์กับคนรัก โดยให้ผู้ร่วมการทดลองเขียนเรียงความถึงเหตุการณ์ที่ประทับใจคนรัก

3) คุณลักษณะของคนรัก เป็นการกระตุ้นให้ผู้ร่วมการทดลองรับรู้ว่าคุณลักษณะเน้นความสัมพันธ์ โดยให้เขียนถึงคุณสมบัติของคนรักที่ตนเองรู้สึกประทับใจ และประเมินค่าคุณลักษณะเน้นความสัมพันธ์ที่รับรู้ว่าคุณรักมี เช่น คำว่า "ห่วงใย" "ใส่ใจ"

การผูกมัดกับคู่รัก หมายถึง ความผูกพันทางจิตใจกับคนรัก แรงจูงใจที่จะรักษาและ
สานความสัมพันธ์กับคนรักให้คงอยู่และดำเนินต่อไป โดยคิดถึงผลที่อาจจะกระทบความสัมพันธ์

การผูกมัดสูง หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ที่แสดงถึงการที่คู่รักมีความเข้าใจกัน
เสียสละ ให้ความช่วยเหลือ พึ่งพาซึ่งกันและกัน วางอนาคตไว้ร่วมกัน และพยายามที่จะรักษา
ความสัมพันธ์ให้คงอยู่

การผูกมัดต่ำ หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ที่แสดงถึงความไม่ผูกพันและไม่พึ่งพากัน
ไม่ต้องการรักษาความสัมพันธ์ของตนและคนรัก และไม่เสียใจหากความสัมพันธ์จะจบสิ้นลง

ในงานวิจัยนี้ การผูกมัดกับคู่รัก หมายถึง คะแนนที่ได้จากการตอบมาตรวัดการผูกมัด
เป็นมาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต มีลักษณะช่วงคำตอบ 5 ช่วง 1 ถึง 5 โดยที่ 1 หมายถึงไม่เห็น
ด้วยอย่างยิ่ง และ 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง มาตรวัดการผูกมัดกับคู่รักมี 3 องค์ประกอบได้แก่

1. ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกทางบวก ความรู้สึกชอบและพอใจ
ต่อความสัมพันธ์กับคู่รักของตน
2. คุณภาพของทางเลือก (Alternative quality) หมายถึง ความดึงดูดใจของทางเลือก
ซึ่งเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่รัก
3. การลงทุน (Investment) หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้มอบให้กับคู่รักของตนด้วยความ
เต็มใจทั้งรูปธรรมและนามธรรม

การคิดคะแนนการผูกมัด หากผู้ตอบมีคะแนนจากการตอบมาตรวัดการผูกมัดกับคู่รักสูง
มากเท่าใด หมายถึงบุคคลมีการผูกมัดกับคู่รักมากขึ้นเท่านั้น ผู้ที่มีคะแนนการผูกมัดสูง จะมี
คะแนนความพึงพอใจสูง คะแนนคุณภาพของทางเลือกต่ำ และคะแนนการลงทุนสูง ผู้ที่มีคะแนน
การผูกมัดต่ำจะมีคะแนนความพึงพอใจต่ำ คะแนนคุณภาพของทางเลือกสูง และคะแนนการลงทุนต่ำ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกลักษณะแบบหลงตนเองกับการผูกมัดใน
ความสัมพันธ์ โดยมีรูปแบบความรักแบบเล่นเกมเป็นตัวแปรส่งผ่าน
2. ทราบว่าองค์ประกอบใดในบุคลิกลักษณะแบบหลงตนเองที่มีอิทธิพลต่อการ
ผูกมัดในความสัมพันธ์
3. ได้วิธีที่จะเพิ่มการผูกมัดในความสัมพันธ์ให้แก่คนที่มีบุคลิกลักษณะแบบหลงตนเอง
4. ได้เครื่องมือที่ใช้ในการกระตุ้นลักษณะเน้นความสัมพันธ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ใน
งานวิจัยอื่น ๆ ได้